

Csehszlovák-magyar lakosságcsere- és deportálások ^[1]

„A Duna másik oldaláról naponta érkező jelentések egybehangzóan megerősítik, hogy az ott élő magyarságot dúvad módjára üldözik, megfosztják legegységesebb emberi jogaitól és az embernek vele született jogától, vagyonából kiforgatják és elkobozzák, és a középkori állapotokat megcsúfoló rabszolgasorsra ítélik.”

Bevezetés

Hatvan évvel ezelőtt a minisztertanács 1946. november 22-ei ülésén Gyöngyösi János külügyminiszter megdöbbenést keltő bejelentést tett a csehszlovák hatóságoknak az előző napokban a felvidéki magyarok Cseh- és Morvaországba való áttelepítése, szétszórása ügyében indított akciójáról.

Ez a magyarság elleni intézkedés-sorozat újabb szakaszának kezdetét jelentette. A háborút a győztesek oldalán befejező Csehország és Szlovákia politikusait az államok egységének - Kárpátalja nélküli - visszaállítására irányuló szándékok vezették. Ez tükröződött az 1945. április 5-én közzétett kassai kormányprogramban is. Beneš Köztársasági elnök egyértelműen leszögezte, hogy

„a csehek és a szlovákok végérvényesen eldöntik és már el is döntötték, hogy a németekkel és a magyarokkal a mostani körülmények között egy államban nem tudnak és nem fognak együtt élni. E háború után már nem lesznek az első világháború utáni régi rendszer értelmében való kisebbségi jogok. Minden bűnös megbüntetésük után a németek és a magyarok nagy többségének el kell mennie ebből az államból.”

Már 1945 elejétől kezdve lépésről-lépésre korlátozták a felvidéki magyar lakosságot: az aktív németellenesek, az antifasiszták kivételével megfosztották őket az állampolgárságtól, nem vehettek részt a nemzeti bizottságokban, a nemzetgyűlésben, megvonták tőlük az aktív és a passzív választójogot, magyar vidékeken a nemzeti tanácsokat nem a lakosság választása, hanem kinevezés útján hozták létre, bezárták a magyar tannyelvű iskolákat, megtiltották a magyar nyelvű istentiszteletek tartását ott, ahol 1938. október 6-a után vezették be, megszüntették a magyar evangélikus egyház autonómiáját, eltávolították a magyarokat a közszolgálatból, a csehszlovák hadseregben magyarok nem lehettek tiszték és altiszték, a magyar jogászokat és közjegyzőket hivatalvesztésre ítélték, lehetővé tették a magyar származású magánalkalmazottak azonnali elbocsátását, hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvaik segélyt nem kaphattak, háborús kárikért sem részesülhettek kártérítésben, munkaszolgálatra kötelezték őket, vagyonukat több rendelettel korlátozták, az elkobzott földjeikből csak szlovák származásúak részesülhettek, a tőlük elvett ipari berendezésekért kárpótlást nem kaphattak, lakásaikat elvették a városokban, az idők elvesztették nyugdíjukat, az őslakos magyarokat minden eszközzel igyekeztek rávenni arra, hogy szlováknak mondják magukat, az 1938. után a felvidékre települt vagy nacionalistának minősített magyarok tízezreit utasították ki, és dobták át Magyarországra. A jogellenes rendelkezések és a felszított nacionalista indulatok elviselhetetlenné tették a magyar lakosság helyzetét.

A csehszlovák kormány - Beneš elgondolásának megfelelően - végleges megoldásra törekedve memorandumban kérte a győztes nagyhatalmak hozzájárulását a szudéta-németek és a felvidéki magyarok teljes kitelepítéséhez. A potsdami értekezlet azonban csak a németek kitelepítését hagyta jóvá, a magyarok ügyében viszont felszólította az érdekelt két kormányt, hogy tárgyalások útján rendezzék a kérdést.

Csehszlovák részről szorgalmazták a tárgyalások mielőbbi megkezdését. Abból indultak ki, hogy számításaik szerint Magyarországon mintegy 450 000 - 500 000 szlovák él, és remélve, hogy ezeket sikerül rábeszélniük a hazatelepülésre, egy lakosságcsere keresztülvitelével sikerül felszámolni a 700.000 lélekszámú szlovákiai magyarság jelentős részét.

A magyar kormány ezzel szemben a békeszerződés aláírásáig nem kívánt belebocsátkozni ilyen cserébe, hiszen ez a magyarok által lakott területek visszacsatolásával kapcsolatos reményeiket tehetné teljesen illuzórikussá, mégis a szlovákiai magyarság üldözésének leállítását, helyzetük konszolidálását remélve, hosszabb tárgyalás után elfogadta azt.

Az 1946. február 27-én aláírt lakosságcsere-egyezmény értelmében a csehszlovák fél lehetőséget kapott arra, hogy annyi magyart telepítsen át, amennyi magyarországi szlovák önként áttelepül Csehszlovákiába. A csehszlovák kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy a lakosságcsere lebonyolításának idejére nyugalmi állapotot biztosít a jogon kívüli helyzetben tartott magyarság számára, felfüggeszti magyarellenos törvényeinek és rendelkezéseinek végrehajtását. A magyar kormány ezzel szemben - szuverenitásának részbeni feladásával - hozzájárult ahhoz, hogy a csehszlovák kormány saját tetszése szerint összeállított bizottságot küldjön Magyarország szlovákok által lakott részeire az áttelepülők toborzása céljából. Elfogadta azt is, hogy a szlovákok jelöljék ki a Felvidékről áttelepítendő magyarokat.

A szlovákiai magyarok helyzetével kapcsolatos elvárások nem teljesültek: az egyezmény ellenére folytatódott a vagyonelkobozások, továbbra sem biztosítottak ellátást az elbocsátott tisztviselőknek, nyugdíjasoknak. E sérelmek ismételt szóvá tétele miatt lelassultak, elhúzódtak a lakosságcsere végrehajtásával kapcsolatos tárgyalások.

Csalódott azonban a csehszlovák fél is. A hatalmas apparátussal folytatott propaganda ellenére csak 92390 magyarországi szlovák jelentkezett áttelepülésre, sőt a csehszlovák részről összeállított névjegyzék átvizsgálása után, ennek mintegy harmadát a magyar Áttelepítési Kormánybiztosság nem fogadta el, mivel a magyarországi infláció legnehezebb időszakában végzett toborzás során anyagi okokból sok nem cseh és nem szlovák személy is jelentkezett, sokan pedig visszavonták az áttelepülésre vonatkozó nyilatkozatukat.

A lakosságcserehez fűzött reményeik részbeni szétfoszlását látva a csehszlovák kormány a párizsi békekonferenciához fordult. Kérte, hogy kötelezzék Magyarországot 200 000 szlovákiai magyar befogadására. E kérés teljesítését azonban csak a szovjet fél támogatta, a nyugati hatalmak elfogadhatatlannak találták.

A nagyhatalmak magatartását látva a csehszlovák politikusok úgy határoztak, hogy a nemzetközi fórumok kikapcsolásával belügyi kérdésként fogják megoldani a magyar lakosság felszámolását. A békeszerződés aláírása előtti feszült időszakban a cseh és a szlovák nemzeti szervek 1946. augusztus 6-án és 7-én Pozsonyban tartott értekezletükön - a köztársasági elnök 1945. évi 88. számú általános munkakötelezettséget elrendelő dekretumára hivatkozva döntöttek arról, hogy az észak-csehszlovák Szudéta-vidéken a németek kitelepítése miatt előállt munkaerőhiányt belső lakosság-átcsoportosítással, elsősorban a dél-szlovákiai, egy tömbben élő magyar lakosság áttelepítésével, azaz szétszórásával oldják meg. Egyben a magyar lakosságú terület szlovák telepésekkel való benépesítését is elhatározták.

A magyarok ellen végrehajtott deportálás jellegű, vagyonelkobzással járó akció 1946. november 17-19-én a Felső-Csalóközben kezdődött, s fokozatosan terjesztették ki a keleti települések felé. A sorra került falvakat katonai egységek zárták körül, majd előre elkészített névjegyzék alapján felszólították a családokat a csomagolásra. Az áttelepítésre ítélteteket egy *Utasítás*ban tájékoztatták a további sorsuk alakulásáról, a magukkal vihető élelméről, háztartási felszerelésekről, illetve ingatlanairól, a gazdaságban alkalmazható lovak, marhák, gépek kötelező visszahagyásáról, azaz elkobzásáról. Az áttelepítés során nem voltak tekintettel sem a gyermekekre sem az aggokra, bár erre a 88/1945. sz. elnöki dekretum nem nyújtott törvényes alapot. Nem tartották be még a csehszlovákiai német deportálásnál alkalmazott emberiességi szempontokat sem. 1946. decemberében a magyar családok jelentős részének kényszerű eltelepítése mínusz 22 Celsius fokos hidegben történt. A rosszul öltözött gyermekeket és nőket nyitott katonai teherautókon szállították ki a vasúti állomásokra, sok esetben 30-40 kilométer távolságra. A szállítóvagonok fűtéséről nem gondoskodtak. Több haláleset is történt. Megérkezésük után rabszolga vásárra emlékeztető esetek történtek velük, a cseh gazdák a testi erőnlét alapján válogatták ki maguknak a munkaerőket.

A széttelepüléstől, családi kapcsolataik, vagyonuk elvesztésétől megriadt magyar lakosság tömegesen próbált átmenekülni az anyaországba. Ez újabb atrocitásokhoz vezetett. A magyar kormány a február 27-i megállapodás durva megsértése elleni tiltakozásaként felfüggesztette a lakosságcsere lebonyolításáról folytatott tárgyalásokat. Magyarázatot kért a csehszlovák kormánytól. Több baloldali személyiség, így *Böhm Vilmos*, *Szakasits Árpád*, *Supka Géza*, *Károlyi Mihály* közvetlenül Beneš elnökhöz [popup title="„a cseh demokrácia kiemelkedő képviselőjéhez fordult [1]”" format="Default click" activate="click" close text="Böhm

Vilmos válogatott politikai levelei. 1914–1949. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Szabó Éva és Szűcs László. Napvilág Kiadó. Bp., 1997. 339–342., 357–361.; Károlyi Mihály levelezése V. 1945–1949. Szerkesztette Hajdu Tibor. Napvilág Kiadó. Bp., 2003., 300–310.; Supka Géza leveleit lásd: Világ. 1946. december 1.] Beneš azonban szemforgató módon hártotta el a megegyezést kereső közeledést.

„A két világháború közötti időben gyakorolt kisebbségvédelem - írta többek közt válaszként Károlyinak - ahelyett, hogy nyugalmat és békét hozott volna, német és magyar részről olyan visszaélések vezetett (revizionista célok szolgálatában), amelyek egyenesen a második világháborút eredményezték. Ilyen teljes és tragikus kudarc után a kisebbségvédelemmel nem lehet tovább kísérletezni. [...] Sajnálom, hogy egyes, a csehszlovák törvényekkel ellentétben álló incidensek megtörténhettek, de ilyen esetekben a kormányhatóságok azonnal közbeléptek és hasonló incidensek megismétlődését megakadályozták” - állította, mintha nem lett volna tudomása arról, hogy a deportálásokat és más intézkedéseket a csehszlovák hatóságok kezdeményezték.

„Mindazonáltal - folytatta - biztosíthatom, hogy ezeket az incidenseket a magyar propaganda rendkívül eltúlozta és meghamisította. Bizonyos, hogy ha magyar részről nem érvényesült volna az a tendencia, hogy a csehszlovákiai magyar lakosságot a csehszlovák állam iránt való kötelességek megtagadására izgassák, úgy a munkaerő mozgósítására irányuló akció teljesen normális és törvényes adminisztratív intézkedés méreteire korlátozódott volna”

A csehszlovákiai magyarság sorsa azonban nem maradhatott a csehszlovák állam belügye vagy Csehszlovákia és Magyarország közötti vita tárgya. A magyarok elleni intézkedések élesen ellenkeztek a második világháborúban győztes hatalmak által meghirdetett és általánosan elfogadott emberi szabadságjogokkal és demokratikus eszményekkel. A magyar kormány és a szellemi élet vezetői ezekre az erkölcsi értékekre hivatkozva fordultak ismételtan a nyugati hatalmakhoz egyházi fórumokhoz.

Mindszenty József hercegprímás 1946. novemberében táviratban tájékoztatta a kialakult helyzetről Griffin londoni és Spellman New-York-i érseket. [popup title="1947. február 5-én pedig VI. György angol királyhoz és Truman amerikai elnökhöz fordult segítségért." format="Default click" activate="click" close text="Mindszenty József: Emlékirataim. Az Apostoli Szentzsák Könyvtár Kiadója, Bp., 1989., 144–150. „A csehszlovák hatóságok – írta a hercegprímás – embertelen eszközökkel hozzáfogtak a szlovákiai magyar kérdés egyoldalú megoldásához, azért, hogy fajt accompli-t (bevezett helyzetet) teremtsenek. Mindenekelőtt a dél-szlovákiai magyar vidéknek Magyarországgal való ethnikai összefüggését akarják megszüntetni. Ezért november 17-én elkezdték a magyar falvak lakosságának rendszeres deportálását a fasiszták által végrehajtott deportálásokhoz hasonló módon. [...] Elődom és a magyar püspöki kar fellépése annak idején megakasztott a zsidó deportálásokat, és ilyen módon mintegy 200 000 magyarországi zsidó menekült meg. Kötelességemnek érzem, hogy mikor a katolikus magyar híveket, másfél évvel a háború befejezése után ilyen brutális módon deportálják, ezérves otthonukból, templomuk, temetőjük, és iskoláik mellől, kérjem a világ közvéleményének támogatását a deportálások megszüntetéséhez.”] A nemzetközi sajtó hírt adott ezekről a táviratokról. A magyar hatóságok követelésére, de főleg a nyugati közvélemény - és egyes utalások szerint az amerikai külügyminisztérium üzenetének - hatására a csehszlovák kormány 1947. február 23-án megszüntette a szlovákiai magyarok széttelepítését. Az 1946. november és 1947. februárja között áttelepített mintegy 80 000 felvidéki magyar helyzete azonban továbbra is válságos maradt, mivel sokan a későbbiekben sem tudtak visszatérni szülőföldjükre, mert házukat, földjeiket és ingóságait a szlovák hatóságok időközben elkobozták, elárverezték vagy kiutalták a szomszédos országokból, részben éppen Magyarországról odatelepített szlovákoknak.

A deportálások megszüntetéséhez egyébként a csehszlovák fél azzal a kikötéssel járult hozzá, hogy a magyar kormány engedélyezze az általuk korábban, összeírt és áttelepülésre több hónapja váró szlovákok közül 3000 család azonnali átköltözését - illetve vegyen át ennek megfelelő számú szlovákiai magyar családot. Ezzel azonban újabb viták indultak, mivel főleg vagyontalan vagy szegényebb sorsú magyarországi szlovák jelentkezők áttelepülésre, míg a szlovákiai magyarok közül az ottani hatóságok elsősorban nagygazdákat jelöltek ki a cserére. (5. számú forrás) (Az egyezmény értelmében figyelembe kellett venni az áttelepítendőket vagyoni és foglalkozási rétegződését és arányosan kellett volna végrehajtani a cserét.) Az áttelepülők egyébként ingóságaikkal szabadon rendelkezhettek, ingatlanaiért viszont attól az államtól kellett kárpótást kapniuk, amelybe áttelepültek. Ennek az előírásnak a realizálása vált szinte lehetetlenné a csehszlovák eljárás miatt - és többek között ezért - vagyis a befogadó hely biztosítása miatt - vált sürgetővé a magyarországi németek kitelepítése.

Csehszlovák részről számos más, a lakosságcserét közvetlenül vagy közvetve érintő intézkedést tettek. Így még 1946 végén a párizsi békekonferencián igényt jelentettek be öt Pozsonyhoz közel eső magyar községre, - közülük végül hármat csatoltak át - ami újabb lakosságmozgatási kérdéseket vetett fel. Népbírószági rendelkezéseiket úgy módosították, hogy magyarokat már kisebb jelentőségű vád alapján is háborús bűnössé nyilváníthassanak és így a lakosságcserén kívül - minél több személyt átthessenek a határon. Több tízezer háborús bűnösnek vagy revizionistának nyilvánított magyart akartak ilyen címen kiutasítani - végül azonban „csak” 999 ilyen személy átvételére került sor. Ugyanakkor nem kívánták beleszámítani a lakosságcserébe azokat, akik a csehszlovák hatóságok eljárása elől menekültek át Magyarországra.

A csehszlovák kormány nem volt hajlandó hazaengedni azokat a magyar nemzetiségű volt hadifoglyokat, akiket az 1938. november 1-e után Magyarországhoz csatolt felvidéki területekről a magyar hadsereghez hívtak be katonának. Egyes városokban - így *Érsekújváron* - a polgármester falragaszokon szólította fel a lakosságot, hogy az utcán ne beszéljenek magyarul, megtiltották azt is, hogy a hivatalokban a tisztviselők a felekkel magyar nyelven érintkezzenek. A pozsonyi nemzeti bizottság végzéseket adott ki a magyar lakásbérlettel, arról, hogy bérletüket megszünteti és lakásukból kilakoltatja őket. Egy részüket a Pozsony melletti *Ligetújfaluban*, a volt német gyűjtőtáborban helyezték el.

Ezeket - és a hasonló intézkedések sorát - kiegészítette a csehszlovák sajtó, különösen a magyarországi szlovákok közötti kivándorlási agitációt szolgáló, de egyben Magyarország és a magyarság nemzeti önértékét mélységesen sértő szlovák nacionalista szervezet Magyarországon kiadott *Sloboda* című szlovák nyelvű lap hamis propaganda-tevékenysége.

Ugyanakkor a Szlovákiából áttelepült vagy menekült demokratikus kötődésű magyar értelmiség, amely egyre határozottabban fogalmazta meg a lakosságcserével, a deportálásokkal a felvidéki helyzettel kapcsolatos észrevételeit, kritikáját mind a szlovák, mind a magyar szervek, hatóságok irányába, Magyarországon nem kapott szervezkedési lehetőséget, véleménynyilvánítási fórumot - tevékenységüket a későbbiekben is jórészt elhallgatták.

Rákosi Mátyás és Farkas Mihály 1947 júliusának végén a vitás kérdések rendezése céljából látogatást tett Csehszlovákiában. Az újtúkról szóló jelentésben többek között a következő megjegyzés szerepel: Az amerikai reakciós körök az idén februárban Gyöngyösinek, a volt magyar külügyminiszternek Párizsban tartózkodásakor azt javasolták, hogy ne hajtsa végre az önkéntes népcserét se, hanem provokáljon konfliktust a két ország között, és ezzel tegye lehetővé, hogy az UNO [ENSZ] mint döntőbíró beavatkozzék. Mi magyar kommunisták ezt már akkor csak a legnagyobb erőfeszítések árán és presztízsvünk rovására tudtuk megakadályozni.

Ők - feltehetőleg szovjet intenciók alapján - más megoldást kerestek. A csehszlovákiai és a magyarországi kommunista hatalomátvétel után, annak fejében, hogy a felvidéki magyarok megkaphatták a csehszlovák állampolgárságot, megindult az Új Szó, a csehszlovákiai magyarok napilapja, megnyitottak néhány magániskolát, majd mindkét ország csatlakozott a KGST-hez és 1949. április 16-án aláírták a magyar-csehszlovák barátsági együttműködési, kölcsönös segítségnyújtási egyezményt, a Magyar Dolgozók Pártja vezetői a két ország közötti kapcsolatokat úgy állították be, mintha az összes kérdést rendezték volna. (A hivatalos történetírásban 1989-ig lényegében ez az álláspont érvényesült.) A felvidéki magyarság ellen 1945-től folytatott nacionalista hadjárat azonban annyi sérelmet keltett a magyarságban - és okozott félremagyarázást a cseh, de főleg a szlovák nép körében, amelynek érzelmi, lelki feldolgozása, tudományos, történelmi elemzése, főleg helyrehozása generációk türelmes munkáját igényelte - és igényli mind a mai napig.

A csehszlovákiai magyarok sorsát kezdettől fogva meghatározta, hogy Kelet-Európát a Szovjetunió szállta meg, amely a szláv államokra nagyobb bizalommal tekintett, segítette törekvéseiket. Másrészt a két világháború közötti demokratikus, majd jórészt németellenes politikája miatt Csehszlovákia Nyugat-Európában is rokonszenvet élvezett. Ezek birtokában vihette keresztül a németekkel és a magyarokkal szembeni szélsőségesen nacionalista politikáját.

Erősen hatott a kelet-európai eseményekre az 1946. decemberében *Sztálin*, *Tito*, *Dimitrov*, *Molotov*, *Bierut* és Beneš díszelnökletével Belgrádban tartott szláv kongresszus. Ennek kiáltványa hangsúlyozta ugyan, hogy a szláv népek nem kívánnak hatalmi tömböt alkotni, de megszilárdította a szláv népek összetartozásának tudatát, felerősítette a más nemzetekkel szembeni fellépésük biztonságát.

A magyarokkal kapcsolatos szlovák politikát közvetlenül befolyásolta az a hatalmi harc, amely a cseh és a szlovák fél között a két államrész egyesítése körül folyt. Ugyanakkor árnyalja a képet az 1946 nyári választás eredménye, amelyen Szlovákiában 62%-os választási győzelmet ért el - a magyarországi *Kisgazdapárt*nak nagyjából megfelelő - *Demokrata Párt*. A magyarokkal szembeni nacionalista politika belső feszültségek levezetésének eszközéül is szolgált.

A már közzétett, illetve feldolgozott dokumentumokhoz, monográfiákhoz képest is figyelmet érdemel a kérdéskör több összefüggése. Talán az alábbiakban felidézett dokumentumok is kellően bizonyítják, hogy már a megjelent és részben említett publikációkon túl időszerű napirendre tűzni a szlovák-magyar kapcsolatokat egészen átfogó és részletes feldolgozását.

Források

Viták a kormány ülésén a szlovákiai magyarok kitelepítéséről

a.

Gyöngyösi János külügyminiszter tájékoztatója a felvidéki magyarok deportálásáról a minisztertanács 1946. november 22-én tartott ülésén.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: igen nyugtalanító hírek érkeztek csehszlovákiai magyarjainkról. Őt községben idézést kézbesítettek közmunkaügyben, természetesen a közmunkarendeleten messze túlmenően. A családfőnek el kellett mennie. A behívottakat összereltek, akik ellenszegültek, azokat megverték. Különösen Kőbölkütről érkeztek szomorú hírek. A lakosság körében igen nagy a riadalom. Igyekeznek menekülni és elhagyni az országot. 19-én több csónakban megkísérelték a Dunán való átkelést, az ottani védőgáton felsorakoztatott csehszlovák karhatalom sortüzet adott le a menekülőkre. A magyar örök viszonzták a tüzet, és így történt, hogy Sinder Ferenc 48 éves kovácsot a csehek nyakszirtén lőtték, és az meghalt. A jelentésekből világosan megállapítható, hogy itt nem csupán a közmunkarendelet megszegéséről van szó. Ma már konkrét adatok állanak rendelkezésre. A csehszlovák követel azonnal érintkezésbe lépett és bejelentette előtte, hogy a csehszlovák kormány kivonta magát a közvetlen tárgyalások alól és befejezett tények elé állította Magyarországot. Felhatalmazást kér a kormánytól, hogy táviratilag fordulhasson a külügyminiszterek értekezletéhez, bejelentve a történeteket és azt, hogy a csehszlovákok intézkedései illuzórikussá teszik a békekonferencia határozatát. Felhatalmazást kér arra, hogy a belügyminiszterrel érintkezésbe lépjen, s amikor arra szükség mutatkozik határozottan rendelkezjen el ebben az irányban, miután a felizgult állapotban nagy tömegek jönnek át. Vannak bizonyos jelek, hogy az ilyen átmenekülést csehszlovák fináncok idézik elő rábeszélve őket, hogy hagyják el az országot. Végül bejelenti, hogy a vegyes bizottság magyar tagjait utasította, hogy ezt az ügyet vigyék a vegyes bizottság elé. Csehszlovák oldalról nem akartak ezzel a kérdéssel foglalkozni, tagadták, hogy ebben illetékes lenne a vegyes bizottság. Végül mégiscsak kifizették a vegyes bizottság hétfői ülésére a sérelmek tárgyalását. Kérte a bizottság csehszlovák elnökét, hogy ha szükségét látja, szakítsa félbe a tárgyalásokat azzal, hogy kormányának jelentést tesz. Kőbölkütről az ottani rendőrpáncsnokságtól kapott egy jelentést, ami erősen túlzott. A közlés szerint 16 embert agyonlőttek. Sajnos nem használható fel a jelentés, mert nincs megjelölve egy személynek a neve sem, kik áldozatul estek. Az asszonyokat, kik férjeik után mennek, puskatussal verik szét. Az elhagyott lakásokba azonnal megkezdtek a romániai és jugoszláviai szlovákok betelepítését.

Rákosi Mátyás államminiszter: a külügyminiszter javaslatát el kell fogadni és a sajtóban is propagálni kell a gyalázatos viselkedésüket. Úgyszintén a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak is kell jelentést tenni s a táviratban felháborodásunknak kell kifejezésre jutnia. A táviratról pedig az összes külképviseleteket értesítjük.

[Jócsik Lajos] Áttelepítési kormánybiztos: tegnap Rajka községben tartózkodott, ahol eddig 165 az áttelepült. Kizárólag Rajka községben 40 községből tartózkodnak átmenekültek. A község lakossága nagy szeretettel és megértéssel fogadta őket és igyekezett élelemmel is ellátni, azonban szükségesnek látszik addig is, míg ügyük végleges rendezést nyer a legminimálisabb élelmezési célokra 5000 forint kiutalása.

Minisztertanács a külügyminiszter bejelentését tudomásul vette, egyúttal az átmenekült szlovákiai magyarok megsegítésére ötezer forint élelmezési gyorssegély folyósításához hozzájárult.

MOL XIX"A"83"a. 150. sz. jegyzőkönyv. [34] 33. napirendi pont. Géppel írt tisztázata.

b.

A minisztertanács 1947. január 10-i vitája a lakosságcsere egyezmény végrehajtásáról

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: kéri a minisztertanács állásfoglalását a lakosságcsere kérdésében. A csehszlovák követel november 30-án folytatott tárgyaláson megállapították azt, hogy a lakosságcsere-egyezmény lényegében gyakorlatilag zsákutcába került. Felfogása szerint a csehszlovák kiküldöttek delegálása felesleges. Közvetlenül tárgyaljon a kormány [a] gyorsított tárgyalások érdekében. Az egyezmény helyébe lényegében egy új egyezményt kell készíteni, ami a csehszlovákokat előnyös helyzetbe juttatná Magyarországgal szemben. A régi egyezménynek Magyarországra előnyös vonatkozásait még a mai napig sem hajtották végre. Ezért is akadtak meg a tárgyalások. Az áttelepülők számában kölcsönösen kell megállapodni, azonban azt, hogy a quótába nem számítanak be az egyezmény 5. cikkében feltüntetett személyek, nem lehet elfogadni. Még egy 30 napos időt kérnek Magyarországtól a jelentkezésre. Az itt lakó szlovákok köréből további jelentkezésekre számíthatnak. Lényegében egy olyan gyorsított egyezményt javasol, amely ezt lehetetlenné tenné. [sic!] Hajlandó hozzájárulni a vagyontalanoknak a kitelepítéséhez, előzetesen ezeket a vagyoni kérdéseket kölcsönösen tisztázni kell. A csehszlovák követ előtt hangoztatta, hogy nem lát lehetőséget a tárgyalásokra mindaddig, amíg a kényszer"szételepítések folynak egyezményellenesen, eltekintve a morális indokoktól. Ilyen légkörben nem lehet tárgyalásokat folytatni. Tehát addig is, amíg ebben a kérdésben további állásfoglalásra volna szükség, kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy olyan természetű választ adjon a csehszlovák kormánynak, hogy mindenekelőtt a mostani jogellenes deportálásokat a lehetőségét szüntessék meg. Ragaszkodunk az egyezmény szigorú végrehajtásához. Ebben az esetben továbbra is a legnagyobb előzékenységgel hajlandók vagyunk újlag tárgyalni, de az egyezményben csehszlovák részről vállalt kötelezettségek végrehajtását követeljük. Ezek pedig a következők: a vagyoni közbiztonság megszüntetése, 1 az ott lévő elbocsátott magyar tisztviselők szociális segélyének folyósítása, a szételepítések megszüntetése, a vagyoni kezeléseket végleges rendezése.

Szakasits Árpád államminiszter: nagyjában elfogadhatónak tartja a külügyminiszter javaslatát, mégis felveti azt a gondolatot, hogy nem lenne e helyes Károlyi Mihályt kiküldeni Szlovákiába.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ennek semmi akadálya nincs, de csak mint magánember tehet ott látogatást, mert ha hivatalosan menne ki, ez azt jelentené, hogy a tárgyalásokat fel kívánjuk venni újra. Ettől függetlenül ezt az álláspontunkat közölni kell.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: a külföldi magyarság részéről sokszor hallja azt a panaszt, hogy a kormány nem törődik eléggé a kint lévő magyarsággal. Súlyos panaszokat hangoztatnak, sérelmezik a kormány azon eljárását, hogy túlságosan enyhén kezelik a határon túli magyarok sorsát. Semmit nem éreznek abból, hogy értük valami történik.

[Nagy] Miniszterelnök: mi is egy megszállás alatt lévő ország vagyunk, nem rendelkezünk elegendő gazdasági és politikai lehetőségekkel, hogy támogathassuk őket.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: ő is érzi, hogy a magyar kormány terheli a felelősség e lépések elmulasztásáért, de nem szabad elfelejteni, hogy a szenvedő magyarság legnagyobb része a csehek kezében van, s az ottani intézkedésekkel szemben teljesen tehetetlenek vagyunk. Ma az a helyzet, hogy a lakosságcsere egyezmény rendkívül nagy fegyvert jelent a kezünkben. [sic!] A csehek belátták azt, hogy ha nem tudnak velünk megegyezni egy gyorsított eljárással, akkor egyetlen egyet sem tudnak átvenni, vagy átvenni egy éven belül magyarjaink közül. Ellenben nem tudunk semmit sem az ellen csinálni, hogy ők ezt a kérdést belügyként kezeljék, s a magyarságot szételepítsék. A felháborító az egész dolognál az, hogy amikor hajlandók valamit végrehajtani, amit vállaltak, csak olyan feltételekkel hajtják végre, ha még újabb feltételeket köthetnek ki. Ezzel a kérdéssel érdemileg is kell foglalkozni.

[Bárános] Földművelésügyi miniszter: inkább azt sérelmezik, hogy a Miniszterelnökség kisebbségi osztálya annak idején sokkal többet és sokkal jobban támogatta őket.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: minden kétséget kizárólag ez a támogatás revizionista irányban folyt le. Anyagilag többet áldozott erre a célra és az most hiányzik. De igen féltő, hogy újabb revizionista törekvésekkel állunk szemben.

Minisztertanács a külügyminiszter előterjesztéséhez hozzájárult.

MOL XIX A"83"a 158. sz. jkv. 51. napirendi pontja. Géppel írt tisztázata.

c.

Gyöngyösi János külügyminiszter bejelentése a minisztertanács 1947. február 26-i ülésén a lakosságcsere végrehajtásáról folytatott tárgyalások újbóli megkezdéséről

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: bejelenti a minisztertanácsnak, hogy Csehszlovákiával hétfőn megkezdik a tárgyalásokat a lakosságcsere egyezmény lebonyolítása tárgyában Prágában. Ez a bejelentés tulajdonképpen a magyar kormány január 13-i jegyzékének következménye, mely szerint a tárgyalásokat készségesen felvesszük, azonban lehetetlen úgy tárgyalni, ha a kényszerű szételepítések, melyeket a magyar kormány deportálásnak bélyegez, tovább folynak. Most közölték, hogy ezeket leállították.

Szakasits Árpád államminiszter: az általános megoldásra vonatkozó tárgyalások ezek?

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: nem. Háromirányú tárgyalás lenne ez. Először kötnek egy megállapodást, függetlenül a lakosságcsere egyezményben kialakuló állásponttól, hogy előzetesen 3000 családot, tehát 10 000 személyt kölcsönösen kicserélnének. Másodszor letárgyalják az egész lakosságcsere és előkészítik a lebonyolítást, végül pedig megállapodnak egy időpontban, amikor a végleges megoldást letárgyalják.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

MOL XIX-A-83-a. 165. sz. jkv. 68. napirendi pontja. Géppel írt tisztázata.

Magyarok deportálása Csehországba

a.
Jelentések felvidéki magyarok helyzetéről

Komárom Város Nemzeti Bizottságától.

Magyar Köztársaság Miniszterelnökségének.

Komárom Város Nemzeti Bizottsága 1946. év. november 28-án tartott rendkívüli ülésén foglalkozott a Szlovákia területén élni kényszerült több mint 600 000 főnyi magyarság szomorú helyzetével. A Duna másik oldaláról naponta érkező jelentések egybehangzón megerősítik, hogy az ott élő magyarságot dúvad módjára üldözik, megfosztják legegységesebb emberi jogaitól és az embernek vele született jogától, vagyonából kiforgatják és elkobozzák, és a középkori állapotokat megcsúfoló rabszolgasorsra ítélik.

Szlovákiai magyar véreinkkel szemben, osztály, felekezet és pártkülönbség nélkül elkövetett brutalitások minden magyar részéről a legélesebb tiltakozását váltja ki: embertelennek, a civilizáció és demokrácia legsúlyosabb arcú csapásának minősíti.

Komárom Város Nemzeti Bizottsága, amidőn a legélesebben elítéli a szlovákiai magyarság ellen elkövetett brutalitásokat és üldözést, a kormányhoz fordul, hogy a szlovákiai magyarsággal szemben elkövetett gyalázatos események megszüntetése tárgyában, minden rendelkezésére álló eszköz igénybe vételével hasson oda, hogy ezek az állapotok mielőbb megszűnjenek. A magyar kormányt ebben a törekvésében az egész nemzet osztatlan támogatása kíséri.

Komárom, 1946. november hó 28.

Varecha József s.k.
Nemzeti Bizottság Elnöke

Szabó Mihály s.k.
Nemzeti Bizottság jegyzője

Kiadmány hitelül:
Lepsényi Erzsébet

MOL-XIX-A-1-j-1947-XXXIV-23 859 (1904-1947) Géppel írt tisztázatot Komárom Város Nemzeti Bizottságának körpecsétjével és Lepsényi Erzsébet sajátkezű aláírásával.

* * *

Magyar Belügyminiszter
281 576/1947

Tárgy: Szabolcs vármegyei körzeti szemléltő jelentése szlovák területen lakó magyar nemzetiségűek meneküléséről.

Miniszterelnök Úr!

További intézkedés céljából értesítem Miniszterelnök Urat, hogy a Magyar Államrendőrség Szabolcs vármegyei körzeti szemléltője 1947. január hó 24-én rádió útján az alábbiakat jelentette:

„Jelentem, hogy az éj folyamán szlovák területről Záhonyba 8 család, Zemplénagárdra /Zemplén vm./ kb. 25 család érkezett kevés holmival. A menekültek Nagytarcány és Kistarcány községekbe valók.

Győröskénél 8 férfi jött át a Tiszán, de visszamentek azzal, hogy a családjukat is át fogják hozni.

A menekültek átszivárgását nem lehet megakadályozni, mert a Tisza végig be van fagyva, és ott jönnek át, ahol akarnak. Különböző olyan kijelentéseket is tesznek, hogy inkább löjék őket agyon magyar területen, de nem hagyják magukat deportálni.

Kihallgatásuk során előadták, hogy a deportálásokat Lelles, Dérn, Dobrony, Prbenyik és Királyhelmecek helyiségekben a cseh anyaországból érkezett cseh csendőrök és katonák végzik.”

A Miniszter rendeletéből:

Zehenyi Endre
miniszteri osztályfőnök

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-1627. Géppel tisztázatot, a Belügyminisztérium körbelyegzőjével és Zehenyi Endre miniszteri osztályfőnök sajátkezű aláírásával.

* * *

Abaúj vármegye főispánja.
Szám: 76/1947.f.p.

Magyar Miniszterelnök Úr!
Budapest

Jelentem, hogy f. hó 22-én csehszlovák területen a járás határszéli községeiben megkezdődött a magyar lakosság egy részének áttelepítése Csehország belsejébe.

F. hó 22-én Torna és Szepesi községeket csehszlovák csendőrség és katonaság zárta körül, e helyekre kb. 70 teherautó érkezett és kb. 70 vasúti vagon.

A szomszédos Szádalmás, Tornagörgő községekben is megindult, és vagy 23 vagy 24-ére várható Bódvavendégi és a többi határszéli községekben is ezen intézkedés.

F. hó 22-én éjjel Hidvérgárdó községbe nagyobb számú menekült érkezett és főleg kisgyermeküket mentették át és egyes ingóságukat. Elhelyezésükről gondoskodás történt.

Teljes és részletes jelentésem később megteszem.

Szikszó, 1947. január 27.

Szekeres
/Szekeres Sándor/
főispán

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-1319. Géppel tisztázatot Szekeres Sándor főispán sajátkezű aláírásával.

b.
Sütti József Morvaországba deportált paraszti kérése, hogy Magyarországra költözhessen.

Magyar Kommunista Párt Központi Iroda

1947. február 15-én

[popup title="[...]"] format="Default click" activate="click" close text="Levelének első részében saját életútját ismertette: 1919-től előbb a magyar, majd a csehszlovák kommunista párt aktív tagja volt, többször is letartóztatták. Ezért különösen sérelmezte kitelepítését. "]

Panaszaim a következők: most 1947. február 15-én Perbetéről elhurcoltak bennünket Csehszlovákia közmunkára. Minden védekezést megpróbáltam, mégsem sikerült, szökni nem akartam, sajnáltam beteg feleségemet, aki gyomorsúlyyedsben szenved és a még apró gyermekeimet, 10 éven aluliak. Kértem az elhurcoló bizottságot, hogy nézzék az apró gyermekeimet és a beteg feleségemet. Télnék idején, ha muszáj menni, én elmegyek, csak a családomat hagyják idehaza. Nagy gőgösen kijelentette Riban János komiszár, a fasiszta piszok, hogy a családot szétszaggatni nem lehet, magának menni kell. Én kijelentettem neki, hogy én Magyarországra akarok menni. Csehszlovákia küldje a reszlovakizáltakat, én magyar vagyok, tehát nem bírom megérteni, hogy miért hoztak el. 4 1/5 hold földem volt, de már szlovák használja, 300 négyszögöl szőlőmet is, a lakásunkban is más lakik, egy szlovák, és a szentmiklósi káptalani birtokban le voltam szerződve aratni is.

Minden évben, ami munkát csak tudtam, megkaptam, mert 13 családot hozott a feleségem a világra, de abból 8 meghalt, 5 él. Így kellett a világgal küzdeni, hogy megélhessek. Nem lehet kifogás, hogy én rovott múltú vagyok vagy munkakerülő vagy tyúktolvaj vagy feketéző vagy ehhez hasonló. És most mi történt, mikor elhurcoltak bennünket, két hold búzámnak a szalmáját és amit részaratásban kaptam szalmát 8 mázsát, volt körülbelül 30 mázsa szalmám, volt pelyva is sok és 4 hold[ról] kukoricaszár, meg vagy 10 mázsa takarmány, ezt másnap mind elhurcolták vidéki kocsik. Nem tudom, ki fogja megfizetni, vagy ez így is jól van [?] Leltárt az én jelenlétemben nem vettek fel és én pedig úgy gondolom, hogy mind a két fél jelenlétében kellett volna leltárt venni, hogy körülbelül mennyit is tehet ki az otthon maradt holmi, mert így akkor engem, mint egy munkásembert irgalom nélkül kiraboltak.

Tisztelt Elvtársak, kérnék felvilágosítást, hogy hát mégis mi különbség van a szlovák és a magyar kommunista párt között. Egy különbséget tudok, a nemzeti különbséget, de politikai különbségtől még nem adott információt senki. Csehszlovákiában élünk egy pár ezren magyar kommunisták jog nélkül, ez annyit jelent, hogy a Csehszlovák Kommunista Párt az itt élő magyar kommunistákkal lerakatta a fegyvert a reakció előtt. Ezt látván a reakció is erőre kapott, és irgalom nélkül börtönözték, és elhurcolták munkára az összes magyar kommunistákat, és odakibálják, hogy a kommunisták viszik a kommunistákat rabszolgaként dolgozni. Gyűlöli a nép vagyis a nemzet egymást, mert össze van uszítva, de mi öntudatosok nem veszítjük el a harcunkat, csak egy kicsit az idegeinket rongálja és egy kicsit nehezünkre esik, hogy nem mi estünk elsők a magyar hazánk hazaszállítására. Bízunk benne és reméljük, hogy mi is viszont láthatjuk egymást, és dolgozunk a hazánkban, mint ahogy Bacilek megírta körlevelében, hogy nekünk csak odaát van lehetőség a szervezésre vagyis munkára. Az összes körlevél megvan, összegyűjtöttem.

Tisztelt elvtársak én nem szeretnék itt maradni Csehszlovákiában. Ahogy lesz rá lehetőség valahogy [a] párt útján szállítsatok Magyarországra, valamelyik községbe, hogy ha lehetséges, mert itt nagyon rosszul érzem magam, mert nincs rádióm, nincs újságom, nem tudok velük beszélni, hogy milyen rosszul esik, ha üzletbe megy az ember, és kérünk valamit, és nem tudjuk, hogy is hívják, csak kinevetnek bennünket.

Fizetésünk elég kevés, 7.30 [korona] egy órára, és még abból mindent megvenni: tüzelőt, villanyt fizetni. Nem elég a havi kereset élelemre, már ruházatra nem jut.

Tisztelt Elvtársak, 50 éves létemre nem hittem volna, hogy annyi szenvedés és küzdelem után 18 éves koromtól fogva, hogy ez a sors jut rám. Bízom benne, hogy meg fogtok érteni mindent soraimból. Írások nem jó, mert már a kezem nehéz és a munka megrongálta Iskoláim nincsenek, csak egy munkásember vagyok.

Tisztelt Elvtársak, kérem választ, hogy mi fog velünk történni és hogy önként jelentkezhetünk-e Magyarországra és hogy hogyan, akkor mit vihetünk. Elvtársak közlöm a családom névsorát is, a következő:

Sütti József 1898. V. 11. Perbete

Hégéz Ilona 1901. X. 31. - " -

Sütti József 1926. VIII. 28. - " -

Sütti Gyula 1937. VI. 17. - " -

Sütti Rudolf 1938. V. 4. - " -

Sütti János 1940. XII. 20. - " -

Sütti Ilonka 1943. II. 4. - " -

Válasz címem: Sütti József Lib?eves ?d 119
Okres Bilina ?ehy

Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (PIL) 274. f. 10. cs. 57. 6. e. Kézzelel, tintával írt tisztázatot. A levél mellett nem található más irat.

C.

Református missziós lelkész jelentése Csehszlovákia hurcolt magyar hívekről

Beszámoló

A Csehszlovákia elvitt ekeli hívek meglátogatásáról.

Az ekeli református egyház megbízásából 1947. január 1-től 5-ig meglátogattam az onnan Csehszlovákia gazdasági munkára elvitt híveket s erről az utamról a következőkben számolhatok be. Adataimat személyes tapasztalatból, vagy szemtanúk elbeszéléséből vettem, amennyiben 9 családot lakásán látogattam meg, a többiekkel pedig az istentisztelet alkalmával beszéltem. A 24 családból alig volt egy-kettő, akivel ne találkoztam volna.

Utazásuk. Ekelből 24 református családot vittek el. 1946. december 4-én szombaton indultak el teherkocsiban, és hétfőn értek rendeltetési helyükre Chocen-ba, ill. Vysoké Nytoba. Útjuk elég kellemetlen volt, amennyiben eleinte sokat vesztgett velük a vonat, később pedig olyan gyorsan ment, hogy minden mozgott a vagonban. Útközben meleg ételt és kenyeret kaptak. Vysoké Nytoba érkezve megkezdődött szétosztásuk, vagy ahogyan ők mondták: az embervásár. Bár a behívó cédulákon fel volt tüntetve a munkaadó neve is, az elhelyezés mégsem e szerint történt, hanem ott a vonatokból válogatták ki az igénylők a nekik megfelelő családokat. Megtörtént az is, hogy azok a családok, ahol sok volt az apró gyermek és így kevés a munkaerő, napokig a vagonban vesztgették, míg valaki elvitte őket. Egyik családban pl. van 5 gyermek, a legidősebb 10 éves a legfiatalabb 3 hónapos, e mellett a szülők betegesek is. Mikor ott voltam, tehát egy hónap múlva még mindig csak ideiglenes helyen voltak egy gazdánál. Véglegesen nem volt hajlandó alkalmazni, mivel 7 tagú családban csak egy a kereső, s ennek fizetéséből nem tud megélni a nagy család. A járási munkahivatal vezetője hazaszállításuk érdekében tett lépéseket a minisztériumban. Az elhelyezett családok holmiját kocsival, vagy teherautóval vitték el a vagonokból, és mindenüket megtarthatták.

1. Elhelyezésük. Az ekeliakat a Vysoké Nyto-i járás községeiben helyezték el. A 24 család 18 községben van alkalmazva, legfeljebb 2 család van egy faluban. Nagyobb gazdaságokban, kizárólag mezőgazdasági munkára, cselédeknek vannak beosztva. Ezt viselik el a legnehezebben, mert itthon mind a 24 család önálló volt.

A munkaadókról általában rosszat mondani nem lehet. Egy-két kirívó esettől eltekintve jól bántak velük. Ott nincs meg a nemzetiségi gyűlölködés a magyarokkal szemben, mint Szlovákiában. Egyik legnagyobb nehézség az, hogy nem tudnak beszélni a munkaadóval. A munkára való kihelyezést és az ellenőrzést a járási munkahivatal végzi, melynek vezetője Vysoké Nyto-ban egy hívő meleg szívű ember, aki együtt érez szegény, árva véreinkkel és amiben csak tud segítségünkre van. Sajnos a legtöbben vele sem tudnak beszélni, elmondani panaszukat. Én jártam nála közben két család jobb helyre való áttétele ügyében.

Fizetés tekintetében semmi különbség nincs a magyar és a cseh munkás között. A konvenciók kap kb. 1000 kor[ona] készpénzt, 90 kg kenyérgabonát, 80 kg burgonyát, 150-200 kg szenet havonta, 1 liter tejet naponta és 3 hónapra 1 m³ tüzfát. Aki órábérre dolgozik 7,50 körül kap. Ez nem a hivatalos bérlista, csak a mieink bemozdása alapján közlöm. Lakás tekintetében több helyen volt kifogás, amit jelentettem a munkahivatalnak.

2. Munkabeosztásuk. Amint említettem, minden hívünk kivétel nélkül cseléd. Férfiak, asszonyok, leányok egyaránt. A munka általában nehéz, és eléggé kihasználják őket. Különösen a leányok és asszonyok számára nehéz a munka, mert ők itthon nem szokták a gazdasági munkát. Egyik kétgyermekes özvegyasszonyt pl. olyan gazdaságba vitték, ahol férfi nincs és 22 drb szarvasmarhát kell gondoznia. Reggel 5-től este 8-ig csak annyi ideje van, hogy az ebédet megessi. De sem főzni, sem mosni, sem varrni, sem gyermekeivel foglalkozni nincs ideje, még fűteni sem tudott rájuk. Este fáradtan fekszik le, reggelre megdagadnak kezei az erős munkától. Az ő érdekében is közbenjárt[am], 1-2 napon belül ígérték jobb helyre helyezését. Azoknak a családoknak helyzete nehéz, ahol nincs férfi, mert itt minden a nőkre marad. Megjegyzendő, hogy a csehknél az a szokás, hogy az állatok körül minden munkát a nők végezzék. Több helyen most csépelnek és csaknem kizárólag asszonyok végzik ezt a munkát is, zsákolnak, kévét hánynak, a gépet etetik stb.

3. Lelekiállapotuk. Mikor a munkahivatal vezetője érdeklődött tőlük, hogyan érzik magukat híveink új helyükön, maga adta meg rá a választ mondván: akármilyen adnánk nekik, nem tudnák velük feledtetni az otthonot, amelyből erőszakkal tépték ki őket. Még az erősebb szívűeknek is ki-kicsordul a könnye, ha átgondolja szomorú, árva helyzetét. Erőszakos elvételük olyan mély sebet ütött lelkükön, ami nehezen, vagy egyáltalában nem fog begyógyulni. Elsősorban teljes bizonytalanságban vannak sorsuk felől, ami még súlyosbítja megaláztatásuk okozta fájdalmukat. Mindegyik hagyott otthon valami vagyonkát. Legtöbbször maguk gazdálkodnak otthon /volt olyan, aki 20 holdon/, meg volt hozzá mindene, állatai, felszerelése s most ez mind prédára ment, pedig idegenben, szolgasorsban, egyelőre a visszatérés reménye nélkül gyöttrődők, árvák, elhagyottak, kesergő szívűek szegény véreink.

Ezért a legelső teendő, amit érdekükben meg kell tennünk, hogy ebben az árvaságukban meglátogassuk őket. Micsoda öröm volt, amikor megtudták, hogy otthonról érkezett valaki hozzájuk. Milyen örömmel és buzgón jöttek az istentiszteletra, amit részükre tartottam a drága anyanyelven Vysoké-Nyto-ban az evangéliumi cseh testvéregyház szívesen átengedett imatermében. Ezután a munkahivatalok útján kell megtennünk, amit lehet, hogy lehetőleg mindegyik megfelelő helyre jusson. Ezen első segély után meg kell szervezni rendszeres látogatásukat, személyes lelki gondozásban kell részesíteni, mert lelki téren van legnagyobb szükség segítségre és csak így tudnak úrrá lenni nehéz helyzetükön. Egyedül Isten Igéje adhatja meg nekik azt a lelki egyensúlyt, amire nekik szükségük van és csak így tudnak a reménységgel tekintetni a jövő felé. Megoldásra vár mielőbb a hitoktatás kérdése, gondozás /konfirmációi oktatás/ stb.

A komáromi egyházmegye határozata, hogy egy külön lelkész állított be ennek a munkának a végzésére, csak az első lépés ezen a téren, amit kell követni a többinek, hogy megtarthassuk idegenbe szakadt véreinket mindaddig, míg majd visszatérhetnek édes otthonukba!

Tóth Kálmán e[gyház] m[egyei] misszió lelkész
Komárom, 1947. január 16.

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-2844. Gépelt karbonpapírral készített másolat. Az irat első oldalának felső szélére feltehetőleg a miniszterelnökségen gumbélyegzővel a „Bizalmas tudomásulvételül!” feliratot vezették.

d.

Ravasz László református püspök tiltakozó levele Nagy Ferenc a miniszterelnökhöz a felvidéki magyarok deportálása ellen.

697/1947 sz.

Magyar Miniszterelnök Úrnak
Budapest

Miniszterelnök Úr!

Egyházunk többször kifejezte azt a nézetét, hogy a kényszerű népcserét az isteni és emberi törvényekkel homlokegyenest ellenkezőnek tartja.

Állásfoglalását sirnivalóan igazolják azok az elevenbe vágó sérelmek és bírhatatlan szenvedések, amelyeket felvidéki magyar véreink kénytelenek elhordozni.

Munkás, békés magyar emberek - akik hagyományos ellenzői voltak a német katonai uralomnak - máról-holnapra törvényen kívüli állapotba kerültek. Idegenekké, zselléreké, üldözött vadakká váltak atyáik földjén, amelyet ezer év viszontagságai között örökségül bírtak és jogos tulajdonaikul megőriztek.

Első fázisként annyi sokukat vagyonuktól megfosztva, kezükben koldusbottal dobták át a határon a szlovák hatóságok egy rosszul értelmezett és igazságtalanul alkalmazott jogelv: a kollektív felelősség áldozataiként.

Eljárásuk isteni és emberi törvényeket sért. A korunkat végzetesen intő példa dacára, hogy a nagy politikai bűnök a végén is nem maradnak megtorlatlanul. Hinnünk kell, hogy az időben itt sem maradhat az el. De nem marad el még talán azokkal szemben sem, akik az elhárítás elpróbálását [sic!] meg nem kísérelik és akik az ilyen nyers katasztrófák felelősségét viselik.

A magyar kormány attól a szándéktól vezéreltetve, hogy az ártatlanul szenvedő véreink nyomorúságán valahogy enyhítsen, az ismeretes egyezményt kötötte a csehszlovák kormánnyal, a két állam közötti lakosságcserére.

Az egyezmény megszületését követően nyomban - és nem is egy helyen - reámutattunk arra, hogy ez a magunk jóváhagyásával készült egyezmény könnyen törvényes ürügyévé válik a felvidéki magyarság földönfutóvá tételének.

Mert amikor a csehszlovák állam - az egyezmény szerint - szinte maga válogatja össze, hogy kik menjenek hozzá Szlovákiába, s egyoldalúlag maga dönt afelől is, hogy kik legyenek onnan a kitelepítendő magyarok, ezzel kirívó módon biztosította azt, hogy Magyarországról elmennek a szegény tótok és Szlovákiából útra kelnek ide az ott jómódú, kifosztott magyarok. És ezzel a formulával a csehszlovák állam - a magyar kormány hozzájárulásával, - tulajdonképpen minden ellenszolgáltatás nélkül lép birtokába a szlovákiai magyar lakosság ősi birtokállományának.

Mindezt betetőzte az egyezmény 8.§-a, amely szerint a csehszlovák állam - létszám felett is - kiutasíthat, minden kárpótlás nélkül mindenkit, aki a Szlovák Nemzeti Tanács 33. sz. 1946. május 5-én kihirdetett rendeletének 1-4. §-aiban meghatározott bűncselekményt követte el.

Alig indult meg ennek az egyezménynek a végrehajtása - második fázisként - a magyar kormányzat keserű tapasztalatokkal győződött meg arról, hogy a csehszlovák állam - az egyezmény célzatával és tartalmával durván visszaélve - szlovákiai magyar népünk tízezreit hajszolta bűnvádi eljárásokba és részeltette a vagyonekobzások kimondott következményeiben.

A magyar kormányzat az egyezmény végrehajtását felfüggesztette, és a kérdést - egyezmény szerint - a vegyes bizottság döntése elé terelte.

És anélkül, hogy ez a kérdés végső döntő elbírálást nyert volna - a szlovák kormányzat megkezdte a magyar övezetbeli lakosság „deportálását.” Ezt ma is olyan embertelen és könyörtelen módszerrel folytatja, hogy a magyar falvakat katonai kordonnal veszi körül. Statáriumot hirdet. A lakosságnak a külvilággal való minden érintkezését egyszerre lehetetlenné teszi. Aztán sebtében, százsámra kézbesíteti a végzetüket reszketve váró magyar családoknak a deportálási végzést. Egy-egy családnak 20 perc időt ad rakodásra. Aztán 20-25 fokos csikorgó hidegben szerencsétlen fajtestvéreinket, betegeket, gyermekeket teherautókra rak. Ezt is olyan könyörtelen kivittel, hogy még 91 éves fekvő beteg öreg nő is ágyastól dobznak fel /Garamszentgyörgy/. Aztán viszik az autók a deportáltakat Prágán túl 160 kilométernyire, megcsúfolva, koldusan, kötelékeiktől széttépve. Elszórványosítva, valósággal szétporlasztva. Kultúrközösségükből, egyházi kereteikből kitépve, a legártatlanabb előzmények után.

A deportáltakat szudéta vidéken, két-három családonként úgy szétszórják, hogy etikai életéről, gyülekezeti szervezetségről, lelki gondozásról irányukban - és szinte örökre - többé már szó sem lehet. De ez tilos is. Gyermekeik még az elemi iskoláztatástól is elzártnak. Középiszkolába felvételük éppenséggel kizárt. Sorsuk lelkiileg a pusztulás, gazdaságilag a tőkéletes tönk. Eredményeiben egy ezeréves, történelmi sorsot viselt, ebben [sic!] kultúr- és gazdasági eredményeket kivívott fajnak könyörtelen kipusztítása, illetve elmagyartalanítása.

És mindezt ellentmondás nélkül.

Az elhárítás legkisebb lehetőségével.

Halálos örvénybe jutott hittestvéreink tragikus sorsa megrázza porig alázott népünket. S a legelemibb isteni, emberi, népi jogok védelmében meg kell, hogy indítsa a győzelmes hatalmakat is.

Eddig a keserves negatívumból csak azt kellett látnunk, hogy a világ egyre halmozódó, új problémái között a nagy népek védő figyelme ide erőteljesen nem fordul. Ennek az eltipró, elporlasztó sorsnak az elhárítására esengett külső beavatkozás sietősen föl nem vonul.

Miután pedig ennek a beavatkozásnak minden percnyi késedelme is szerencsétlen szlovákiai magyar népünk tragikus felprédálását siettetni amiben nyilván felismerhető a csehszlovák kormánynak az a törekvése is, hogy még a külhatalmi beavatkozás érvényesülése előtt a kérdésben olyan befejezett tényeket teremtsen, amiből az előzményekre való visszatérés már a lehetetlenségek közé tartozzék, miután a szlovákiai rabszolgaszerű deportálás és a zárt magyar határ között sorsával kétségbeesetten viaskodó népünk irtózatos tragikuma gyors beavatkozást s mentő segítő irányvágást igényel, attól a felelősségtől indítva, ami Konventünk Elnöki Tanácsát a kebeléhez tartozott szerencsétlen hittestvérei sorsának az alakulásában is olyan nyomasztó súllyal vezérli, és abban a megítélésben, hogy a jobb meggyőződésre rábíratatlan, féktelenül tobzódó csehszlovák kormányzattól türelmi ellágyulások már alig várhatók, s hogy minden további keserű kísérletezés százezres magyar tömegeinket teszi ki a szétszórtatás gyorsan lepergő néptragédiájának, amivel fölöttük, a világ szeme láttára, egy olyan népsírt hantol föl, amiből csakugyan nincs többé feltámadás.

Azzal az előterjesztéssel élünk Miniszterelnök Úrhoz, hogy még egy utolsó kísérletként is, a hatalmak gyors beavatkozásának ideirányításával törje meg a további útját ennek a népjogilag semmivel nem menthető hihetetlen erőszakosságnak.

Ennek eredménytelensége esetén találja meg kormányzatunk mindenképen módját annak, hogy végső esetben is a megkötött egyezmény végrehajtásával a csehszlovák állam területén szétporlasztásra ítélt, üldözött fajunk - szerencsétlen hittestvéreink - a megnyitott magyar határon át, a gondjaival túlterhelte, de őket mégis csak magához ölelő fajunk nagy tömbjéhez visszatérhessenek, hozzánk zárkózhassanak - nemzetünk testéhez forradhassanak és a ma szívósan munkált jövő remélt felemelkedésében velünk egyek lehessenek. [Kiemelés az eredetiben.] Vagy, ha a kegyetlen sors úgy akarja, fajunk jövő sorsában, de akkor is velünk pusztuljanak.

A kérdés politikai és gazdasági jelentőségét, hihetetlen nehézségeit, a felelős kormány-elhatározás nagy horderejű következményeit, teljes mértékben átérezzük. Tudjuk, hogy a megnyitandó határokon átzúdulható százezrek a csak kevésbé rosszul megoldható feladatok egész tömkelegét idézik fel.

De ha ezt a kisebb rosszat nem választjuk, ha a hozzánk minden segítség, védelem, nemzetközi segély nélkül visszatérni kívánókat vissza nem fogadjuk, ha határaink - talán még a legmegokoltabb politikai állásfoglalással is, előttük zárva maradnak - Csehszlovákiában szemünk előtt, a legdrasztikusabb kegyetlenséggel keresztülvitt olyan kisebbségmegsemmisítő deportálási akció zajlik le, amelynek feljajduló, rimánkodó hangja végzetesen megzavarja hittestvéri érzéseinket, vérg sérti nemzeti becsületünket és isteni s emberi törvényekbe bízó nemzeti szolidaritásunkat.

Miután ez a kérdés egyházunkra és népünkre égetően sürgős, tisztelettel kérjük, hogy Miniszterelnök Úr állásfoglalását velünk is mielőbb közölni szíveskedjék.

Fogadja Miniszterelnök Úr tiszteletünk kifejezését.

Budapest, 1947. január 31.

A református egyetemes konvent elnöksége nevében:

Dr. Balogh Jenő főgondnok, világi elnök	Ravasz László püspök, lelkesi elnök.
--	---

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-2918. Gépelt tisztázat Ravasz László püspök, dr. Balogh Jenő főgondnok sajátkezű aláírásával és a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjének körbelyegzőjével.

e.

A Külügyminisztérium feljegyzései a deportálások kirívó eseteiről.

1./ 1947. február 7-én Hidaskürt /galántai járás/ községből este 10 órakor 8 teherautó indult el a magyar családokkal a diószegi vasútállomásra. Az autók karaván Vízkelet és Kossuth között a hatalmas hótorlaszokban elakadt. Az elhurcoltak másnap reggel 5 óráig, tehát 7 órán keresztül -24 fokos, szeles hidegben nyílt útesten voltak s a katonák még a gyermekeknek sem engedték meg, hogy az alig 150 méter távolságban levő házakban tölthessék az éjszakát. A hótorlaszokat február 8-án távolította el Vízkelet lakossága. Az elhurcoltakat Diószegen fűtetlen vagonokba rakták.

2./ Nagy Lajos 72 éves vízkeleti /galántai járás/ gazdát 1947. febr[uar] 8-án elhurcolták. Előzőleg a csehszlovák deportáló bizottság egyik tisztje azt az ajánlatot tette neki, hogy nem deportálják, ha odaadja a cséplőgép-garnitúráját.

3./ Vízkeleten /galántai járás/ a katonák feltörték özv. Rózsinger Dánielné, 52 éves özvegy lakását, a bútorát elszállították.

4./ Deákiról /vágsellyei járás/ súlyosan bántalmazták a katonák, és végül megköztözve hurcolták el folyó év február 13-án Csímma Géza és Molnár Ernő ottani lakosokat, mert beteg családjukat magukkal vinni nem akarták.

5./ Az elhurcolások során egyre gyakrabban történik meg, hogy szellemi foglalkozású egyént mezőgazdasági cselédnek osztanak be. Kishonti István református kántor-tanítót 1947. febr[uar] 3-án elvitték Hanvárról családjával együtt. 59 éves anyósa súlyos beteg, és a hatósági orvos a vonat indulás előtt 2 injekciót adott be neki, hogy a vonaton meg ne haljon.

6./ Hasonlóképpen béresnek vitték el Zolnai Irén és Danyi Jolán tanítónőket és Danyi Ernő tanítót Gortvakisfaludról.

7./ Bertalan Sándor 50 éves dobogazi /dunaszerdahelyi járás/ lakost a szlovák katonák súlyosan bántalmazták, úgyhogy eszméletét veszítette. Dr. Tomasek somorjai orvos a szerencsétlen orvosi segítségben részesíteni nem merte.

Betegek elhurcolása.

1./ Esköli József /Vajka, dunaszerdahelyi járás/. Két hónappal ezelőtt operálták; ágyból felállni nem tudott s ezért ágyastól akarták elvinni. Ágya azonban az ajtón nem fért ki, s ezért a katonák otthagyták.

2./ Barnai Andor Vajka /dunaszerdahelyi járás/, idősebbik leánya ágyban fekvő súlyos beteg volt. Az ágyát a katonák szétszedték, s a beteget elhurcolták.

3./ Oros István, Oros Istvánné és 2 hónapos csecsemője /Vajka, dunaszerdahelyi járás/ ágyban fekvő beteg volt. A katonák az ágyat szétszedték, s az asszonyt 3 gyermekével deportálták. A férj, Oros István munkában volt, s amikor hazaérkezett, lakását üresen találta.

4./ Ambrus Aladár /Zsigárd, vágsellyei járás/ járnai nem tud.

5./ Szabó Józsefné /Szentmihályfa, dunaszerdahelyi járás/ ágyban fekvő beteg. Magas lázzal, 3 kisgyermekével együtt elvitték.

6./ Bugár Béla 68 éves, felesége 61. /Dióspatony, dunaszerdahelyi járás/. Állandó orvosi kezelés alatt állottak. A hatóságoknak előtűk tett kijelentése szerint elhurcolásukra azért került sor, mert 140 hold földjükre szükség van.

7./ Horváth János /Vízkelet, galántai járás/, 67 éves. A katonák ágyastól rakták fel a súlyos beteget az autóra azzal, hogy ha meghal, egy magyarral kevesebb lesz.

8./ Kis Dénesné /Szimő, érsekújvári járás/ 51 éves, február 9-én a szlovák katonák elhurcolták annak ellenére, hogy súlyos beteg. Az érsekújvári állomáson eszméletét veszítette, úgyhogy kórházba kellett szállítani.

A szlovák hatóságok nincsenek tekintettel a magyarok egészségügyi állapotára és munkaképteleneket is nagy számmal elvisznek.

1./ Kis Péter /Vajka, dunaszerdahelyi járás/, tehetetlen nyomorék. Mivel munkaképtelen volt, Csehországban egy gazdának sem kellett, és ezért a vagonban hagyták, ahol kisgyermekke megfagyott.

2./ Iván László /Szentmihályfa, dunaszerdahelyi járás/. 60 éves. Fia József 5 éves, csont-tuberkolózisban szenved. A hatóságok azonban elhurcolták.

3./ özv. Viderman Józsefné /Szentmihályfa, dunaszerdahelyi járás/ 68 éves. Egy éve ágyban fekszik, mégis elhurcolták.

4./ Hervai Ferenc 75 éves, felesége 73 éves /Szentmihályfa, dunaszerdahelyi járás/. Elhurcolták.

5./ Puskás András, 70 éves korcsmáros /Szentmihályfa, dunaszerdahelyi járás/, elhurcolták.

6./ Gyurkovics János /Szentmihályfa, dunaszerdahelyi járás/ szül. 1876. A dunaszerdahelyi járási hivatalban kijelentették előtte: magas kora ellenére is el kell mennie, mert házára és gazdaságára szükség van. 12 szarvasmarhája, 15 hold földje volt.

7./ Vizi Lajos /Nagysalló, zselizi járás/. 21 éves púpos, nyomorék, teljesen munkaképtelen.

8./ Salga János /Újbars, lévai járás/. 75%-os rokkantsága ellenére is 1947. február 11-én elhurcolták.

Annak a ténynek az igazolására, hogy nem felesleges munkaerők mozgósítását hajtják végre a szlovák hatóságok, hanem a magyarokat telepítik szét, mutat az is, hogy nagy számban visznek el parasztokat, akik saját földjükön dolgoznak.

Így Pozsonypüspökből 1947. január 29-én elhurcolt magyarok között az alábbi gazdák voltak:

1./ Kanauer Károly	kb. 20 hold
2./ Reicher János testvéreivel együtt	60 hold
3./ Varga József	25 hold
4./ Plutzer Károly	25 hold
5./ Guttleber József	32 hold
6./ Buzási Ferenc	20 hold
7./ Buzási Károly	100 hold
8./ Márton József	40 hold
9./ Mucska Illés	20 hold
10./ Bentelschmidt Ferenc	20 hold
11./ Kirt Ferenc	15 hold
12./ Kaiser István	15 hold
13./ Fodor István	30 hold
14./ Géri Nagy Gyula	90-100 hold
15./ Kucséra József	60 hold
16./ Kovács Gyula rokkant, az első világháborúban, sebes lába van, korcsmáros	10 hold
17./ Guttleber Antal	30 hold

MOL XIX-J-25-a-119. res. 1947. Értesítő, szerkeszti a Magyar Külügyminisztérium politikai osztálya. I. évf. 2-3. sz. 1947. március-április. Géppel írt tisztázott sokszorosított másolata. A deportáltakkal kapcsolatos szélsőséges esetekről szóló feljegyzés melléklete.

A csehszlovák áttelepítési propaganda és hatása a magyarországi szlovákok körében

a. Áttelepülésre váró magyarországi szlovákok propagandisztikus panaszlevele

A Magyar Miniszterelnöknek

Budapest

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Mi, alulírott csehek és szlovákok, a Magyarország és Csehszlovákia között 1946. február 27-én aláírt megegyezés szerint, jelentkeztünk áttelepülésre a Csehszlovák köztársaságba. Áttelepülésre jelentkeztünk a megállapodásban kikötött határidőn belül, azaz 1946. június 27-ig, és így a megállapodás szerint jogunk van az áttelepülésre.

Már hosszú ideje, jelentkezésünk óta türelmetlenül várjuk áttelepítésünk megvalósulását, hogy minél hamarabb hazatérhessünk Csehszlovákiába, régi hazánkba. Ezzel szemben fájdalommal kell tapasztalnunk, hogy a magyar helyi hatóságok vagy a nekik alárendelt szervek megsértik emberi és polgári jogainkat, sőt sok esetben teljesen megfosztanak tőlük. Még az is megtörténik, hogy megfosztanak bennünket a megállapodásban lefektetett lakhely-változtatási jogunktól. Más részről azt is észrevettük, hogy a magyar kormány is akadályokat gördít áttelepülésünk elé, nem hozza meg az áttelepülésünket meggyorsító szükséges rendeleteket és intézkedéseket.

A fenti sorokban foglalt panaszunkat közölve, arra kérjük a magyar kormányt, hogy mielőbb szüntesse meg ezt a helyzetet, amely ellentétben áll a megállapodással, és nyilvánvalóan sérti az emberiség alapelveit s ezen keresztül, az igazi demokráciát! Mi önként jelentkeztünk áttelepülésre és ezt az elhatározást a szláv

összetartozás érzése diktálta nekünk, és az a jogunk, hogy mi a szláv földhöz tartozunk. Ma is megismételjük: el akarunk jutni szlovák és cseh testvéreinkhez és a sokféle akadály ellenére, amelyet utunkba gördítenek - igenis áttelepülünk. Az akadályok halmozása, akárki csinálja is, teljesen hiábavaló kísérlet. A magyar kormány, ha igazán demokratikus, nem tűrheti tovább, hogy bennünket megakadályozzanak elhatározásunk keresztülvételében, amelyet teljesen szabadon, az emberi jogok és az állampolgári megállapodás alapján tettünk, mivel a jelenlegi állapot a demokratikus elvek megsértését jelentené és meg vagyunk róla győződve, hogy ezt a helyzetet megvetéssel szemlélné és ítélné el valamennyi szabad és demokratikus nép.

Áttelepülésünk magyar részről történő halogatását érthetetlennek találjuk. Még a fent említett megállapodás megkötése előtt kijelentette nekünk egy magas állású magyar államférfi, hogy a szlovák kérdés csupán vagyongörög. Kérdezzük: hát most, amikor a magyar föld olyan könnyen megszabadulhat tőlünk, miért gördítenek akadályokat áttelepülésünk elé?

Miért nem adják meg a lehetőséget, hogy mi, akik csupán „megtört személyek” voltunk és „buta tónak” csúfoltak, meg azt mondják: „tót nem ember” - végre elmehessünk testvéreinkhez és elmenetelünk után a magyarok szintén üdvözölhessék rokonaikat saját földjükön, akik Csehszlovákiából térnek vissza hazájukba és elfoglalják a mi helyünket.

Áttelepítésünk halogatása sérti az emberiség törvényeit és a nemzetközi jogot. A szabad elhatározásnak, amely nem mond ellent a törvénynek, a demokrácia elvei szerint érvényesülnie kell, az államok közötti szerződéseket pedig, amelyek a nemzetközi jog szerint törvénynek számítanak, teljesíteni kell. A mi esetünkben már csak azért sem szabad túrni az emberiség törvényeinek és a nemzetközi jognak megkerülését, mivel az ilyen eljárás rendszeresen a nemzetek közötti nyugtalanság forrásává lesz. Ilyen helyzetnek nem szabad létrejönnie Magyarországon és Csehszlovákia - két szomszédos állam - között.

Miniszterelnök Úr! Áttelepülésünk halogatása már kezd az idegeinkre menni! Egyidejűleg azt is hangsúlyozni kívánjuk, hogy lelkünkben nem halványult el a vágyódás ősi hazánk, a Csehszlovák Köztársaság után - sőt ellenkezőleg: erősödött, mivel itt Magyarországon, amelyet el akarunk hagyni, csupán olyan tapasztalatokat szereztünk, amelyek megerősítették bennünk azt a meggyőződést, hogy létérdekeinket egyedül a Csehszlovák Köztársaság képes megvédeni, amelyet vér szerinti testvéreink vezetnek. Át fogunk települni Csehszlovákiába! Ha átköltözésünk még tovább húzódnék, kénytelenek leszünk saját szekerünkön, vagy batyunkkal gyalog útnak eredni csehszlovák hazánk felé. Ha saját erőnkön, de mindenképpen átmegyünk.

Miniszterelnök Úr! Az igazi demokrácia nevében kérjük a magyar kormányt: adjon utasítást valamennyi felsőbb hatóságnak, hatósági szervnek és tisztviselőnek, hogy mindenképpen támogassák áttelepülésünket. Önt magát pedig kérjük, intézkedjék, hogy mihamarabb elutazhassunk Csehszlovákiába. A mi helyünkre hadd térjenek haza Csehszlovákiából mihamarabb a magyarok. Bízunk benne, hogy ezen elhatározás gyors keresztülvitele - az eredménytelen várakozás után - mindkét részt ki fogja elégíteni és az eredmény csupán megerősíti majd a csehszlovák és a magyar kormány nemzetközi együttműködését.

Közöljük, hogy e memorandum egy példányát megküldjük a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak, egyet az Egyesült Nemzeteknek /New Yorkba/ és egyet a Csehszlovák Kormánynak.

Abban a reményben, hogy kérésünk teljesül, maradtunk tisztelettel.

Budapest. [1946. december 16. ?]

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-186. Gépelt, aláírás nélküli tiszttárat.

A Miniszterelnökség iratai között több hasonló, aláírással ellátott beadvány is található. Ezekkel kapcsolatban a Miniszterelnökségen leszögezték, hogy a magyar kormány az áttelepülések letiltását azonnali feloldja, mihelyst megszűnik a szlovákiai magyarság deportálása, addig azonban nem hajlandó engedékenységre. „Merészségnek kell tekintenünk a humánura való hivatkozást azok részéről, akik tétlenül nézik a szlovákiai magyarság felszámolását. A magyar politika talán először helyezkedett a reciprocitás elvére és távolról sem olyan mértékben, amely arányban állna a szlovákiai magyarság embertelen sérelmeivel. Nagyon jól tudjuk, hogy a protektor szerepét vállaló Antifasiszta Front a legközvetlenebb összeköttetésben áll a csehszlovák politikussal. Itt az alkalom, hogy ne a hazai szlovákság érdekében lépjenek fel Budapesten, hanem győzzék meg a csehszlovák politikusokat arról, mennyire helytelen úton járnak, amikor tiltakozásunk ellenére tovább folytatják a magyarság deportálását.” MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-65.

b.

A Miniszterelnökség részére készített magyar nyelvű tájékoztató a magyarországi szlovák propagandáról.

Szlovák lapszemle.
Budapesti szlovák lap.

SLOBODA, 1947. január 30.
Áttelepítési hírek.

Beszámoló a csehszlovák áttelepítési bizottság egyéves munkájáról.

Makkos Péter dr. négyhasábos cikkben számol be a csehszlovák áttelepítési bizottság egyéves munkájáról és kiemeli, hogy az áttelepítési bizottság minden lehető elkövetett a szlovákok áttelepítése érdekében. 1946 a magyarországi összes szlovákok szempontjából nagy jelentőségű év. Hathatós támogatást nyújtott a magyarországi szlovákok kultúrtörkévei terén a csehszlovák áttelepítési bizottság. Pozsonyból lángoló szívvel indultak útnak 1946 márciusában az áttelepítési bizottság emberei. Valamennyien tudták, hogy Magyarországon emberfeletti munkát kell kifejteniük. Valamennyien hitték, hogy sikerül, ha nem is egyszerre, de kitartó munkával és szeretettel néhány hónap alatt azt a sok sérelmet megszüntetni, amelyet évszázadokon keresztül követtek el Magyarországon a szlovákokkal szemben.

„Ne üldözzétek nemzetemet!” c. vezércikkben, melyet a stílusból ítélve, valószínűleg Horák Sándor, az A.F.S. alelnöke írt, utal arra, hogy Magyarország minden részéből, a szlovákok által lakott helységekből, az A.F.S. központjába olyan hírek érkeznek, hogy az áttelepülésre jelentkező szlovákoknak nagyon sok szemrehányást kell elviselni, és pedig nem a magyar rendőröktől, a hivatalnokoktól, a jegyzőktől, a szolgabiroktól, nem a magyar polgártársaktól, hanem azoktól a szlovákoktól, akik nem jelentkeztek áttelepülésre. A Magyarországon maradó szlovákok az áttelepülésre jelentkezettek hazaáruolónak bélyegzik. A cikkíró szerint hazaáruol az az ember, aki országát az ellenségnek pénzért, vagy bizonyos előnyt biztosító állásokért adja el. Azok a szlovákok, akik áttelepülésre jelentkeztek, nem adták el ezt az országot, hanem azon egyezmény értelmében akarnak távozni Magyarországról, melyet Gyöngyösi külügyminiszter aláírt és a budapesti parlament ratifikált. Tehát, akik ennek szemében cselekszenek, hazaáruolók nem lehetnek, ellenben nemzetárulók azok a szlovákok, akiknek nem volt elég lelkierejük ahhoz, hogy odamenjenek, ahová szívük parancsa szerint távozni kellene, akiknek kedvesebb a megszokott otthon és családi kör, mint a szlovák haza és nemzet!

[popup title="[...] format="Default click" activate="click" close text="A lapszemle kihagyott részei a budapesti szlovákok szervezkedéséről, szlovák gyermekek szülői értekezletéről, Vladimir Clementis csehszlovák külügyi államtitkárról, a magyarországi „összeesküvés” ügyéről, más gazdasági vonatkozású hírekről szólnak. "]

A magyar hatóságok az utolsó falat kenyértől is meg akarják fosztani az áttelepülő szlovákokat.

Egész oldalt betöltő cikkben számol be a Sloboda azokról a jogtalanságokról, melyeket a magyar hatóságok az áttelepülő szlovákokkal szemben elkövetnek.

Bevezetőjében a cikk hangoztatja, hogy az áttelepülés ellen irányuló agitáció, melynek sovíniszta jellege van, nem szűnt meg. A továbbiakban kiemeli, hogy Oroszlán községben Bálint Imre jegyző Szeibert Zsuzsannától, akinek férje orosz fogságban van, és két gyermekével a legnagyobb nyomorban sínylődik, a segély folyósítását megtagadta azzal az indoklással, hogy felsőbb hatóságától kapott arra utasítást, hogy áttelepülésre jelentkezett szlováknak segély nem jár. Az Aszód melletti Erdőkürt községben Csudik István szlovák nemzetiségű lakostól a földreform során kapott földet azért vették el, mert áttelepülésre jelentkezett.

Püspökhatvan községben Blazsek Veronika 40 Ft havi segélyét ugyancsak azért vonták meg, mert áttelepülésre jelentkezett. Gasparik András püspökhatvani lakos Budapesten dolgozott egy gyárban. Munkájából azzal az indoklással bocsátották el, hogy elárulta a hazát. Franyik János vácbottyáni lakosnak a földreform során 7 és fél hold földet juttattak. Mivel áttelepülésre jelentkezett, elvették tőle, de ugyanakkor a földreformbizottság újabb 10 hold földet ajánlott fel neki abban az esetben, ha visszavonja áttelepítési jelentkezését. Franyik az ajánlatot nem fogadta el.

A Nyíregyháza. „Magyar Nép” izgat az áttelepülés ellen.

A Nyíregyházán megjelenő „Magyar Nép” c. újság 1947. január 21-i számában: „Bár még egyszer visszamehetnék a mi drága, jó szülőföldünkre, Nyíregyházára” c. cikket ír, melyben egy Nyíregyházáról Szlovákiába áttelepült szlovák leveléből idézi a fenti mondatot, továbbá azt is, hogy az áttelepültek családok. Ezzel szemben a Sloboda több áttelepülő leveléből közöl cáfolatként szemelvényeket. A Slobodához érkezett levelek szerint a Nyíregyházáról áttelepült szlovákoknak nagyon jó dolguk van Szlovákiában. [...]

BELPOLITIKA

A magyar rendőrök ismét két szlovákot gyilkoltak meg.

Vezető helyen kéthasábos cikkben a Sloboda feltűnő szedéssel arról számol be, hogy ismét szlovák vér folyt Magyarországon. Csabacsüdü, Szarvas mellett, két rendőr agyonlőtt két szlovákot. A Sloboda kiemeli, hogy a demokratikus Magyarországon terror, ütlegelés, bebörtönzés és rendőrsortűz a szlovákok osztályrésze. A

szlovákok ellen irányuló terrornak és üldözésnek a gyökere felsőbb fórumokban keresendő. Ugyanis onnan indulnak ki a kezdeményezések az atrocitásokra. Csabacsüdön András György és Paluska János szlovákokat lötték agyon a rendőrök. A vizsgálat megállapította, hogy az áttelepülésre jelentkezett szlovákokkal szemben megnyilvánuló rendőrbosszú idézte elő a halált. Kíváncsiak vagyunk, - fejezte be cikkét a Sloboda, - mikor tisztítja meg a Belügyminisztérium a rendőrtisztületet, és meddig akarnak a rendőrök játszani a szlovákok türelmével. Egy másik cikkében ugyancsak feltűnő formában arról ír a Sloboda, hogy Felsőpetényben a csehszlovák áttelepítési bizottság kirendeltségének ottani tisztviselői közül a rendőrség megfojtotta Dombay Gézát és Vrádel Jánost. A rendőrfőnök - írja a Sloboda - akkorát csattant, hogy annak hallatára a környék lakosai kirohantak házaikból. Külön megemlékezik a Sloboda Maly Rudolf pilisszántói szlovák meggyilkolásáról, és emlékeztet arra, hogy a magyar rendőrök által meggyilkolt pilisszántói szlovákokat január 26-án temették el. Ezzel kapcsolatban közli a Sloboda Dr. Zsurik János budapesti ügyvéd arcképét a következő megjegyzéssel: Maly Rudolf özvegyét és árvaát a rendőrgyilkosok ellen indított perben Zsurik fogja képviselni.

A magyarországi szlovákok tiltakozása a szlovákiai magyarok deportálása ellen.

A felsőpetényi szlovákok - a Sloboda jelentése szerint - gyűlést tartottak, amelyen tiltakoztak a szlovákiai magyar üldözés és deportálás ellen. A lap szerint Felsőpetény tiszta szlovák község, és a szlovák határ közelében fekszik. A községben jó szlovákok mellett az összes politikai pártok bevonásával, tiltakozó gyűlést rendezett az embertelen szlovákiai magyar üldözés és a magyarok deportálása ellen. A gyűlésre - a tudósítás szerint - kivézenyelték nemcsak Felsőpetényből, hanem a környező községekből is az összes áttelepülésre nem jelentkezett szlovákokat [!]. A gyűlés szónoka Antus János, a helybeli Nemzeti Tanács elnöke volt, aki hangoztatta, hogy a Kárpátoktól az Adriától mindenütt élnek magyarok, de ezeket a szlovák gyökerestől ki akarják irtani. Felszólaltak még Dinnyés István, Bujáki Mihály, Lánsky Pál és mások. A szónokok minden második szavukban gyalázták Csehszlovákiát és hangsúlyozták, hogy rájár még majd a rúd a „bűdös tót”-okra és a szlovákiai magyarok deportálásáért sokszorosan fognak fizetni.

[...]

MOL XIX-A-1-j 1947-XXXIV-5841. Gépelt karbonpapírral készített egykorú másolat.

Csehszlovákiai magyarok sérelmei és követelése

a.

A felvidéki menekült demokrata magyarok tanácsának feljegyzése.

Sem a Szlovákiában élő magyar tömegeknek, sem a Csehszlovákiából egyre nagyobb csoportokban menekülni kényszerülő magyaroknak semmiféle olyan társadalmi, vagy gazdasági szervük nincsen, amelyen keresztül közvetlenül hangot adhatnak sérelmeiknek, vagy kívánságaiknak, pedig az érdekeltek szava döntő, mert a legtisztábbban világítja meg a helyzetet és a leggyakorlatibban mutat rá a megoldások lehetőségeire. Éppen ezért mindazok nevében, akik itt és odaát a legközelebbiből érdekelve vannak, a csehszlovák-magyar viszályban, s akiket életlehetőségüktől és vagyonuktól fosztott meg és családtagjaiktól szakított el a Csehszlovák Kormány jogtalan eljárása, az alábbiakban tisztelettel és reménnyel fordulunk a Magyar Kormány illetékes tényezőihez.

Felhívjuk figyelmüket mindarra, ami az érdekeltek véleménye szerint hozzájárulhat a kiüldözött és a még kiüldözés előtt álló szlovákiai magyarság sorsának enyhítéséhez,

és kérjük, hogy a legközelebbi magyar-csehszlovák tárgyaláson panaszainkat és óhajainkat figyelembe venni, érdekeinket képviselni, adatainkat felhasználni és immár tarthatatlanná vált keserves ügyünk orvoslását kieroszakolni sziveskedjenek.

Előterjesztéseinket három részre osztjuk: az általános, a gazdasági és a sérelmi részre.

I. Általános észrevételek.

Leszögezzük, hogy mi csehszlovákiai magyar kisebbségek tömegeinkben ártatlanok vagyunk mindabban, amik az elmúlt 10 esztendő alatt Csehszlovákiában lejátszódtak, és éppen ezért jogtalanok és embertelenek tartjuk az eljárást, amelyet minden megállapodás és figyelmeztetés ellenére a Csehszlovák Kormány velünk szemben alkalmaz s mely nemzetközi megállapodás szerint félmillió csehszlovákiai magyar sorsát a szó szoros értelmében rabszolgasorsra alacsonyította le.

Ezzel kapcsolatban kérjük a következők tudomásul vételét és alkalomadtani kihangsúlyozását a világ közvéleménye és a Csehszlovák Kormány képviselői előtt.

1./ A csehszlovákiai magyarság 1918 óta mindvégig csak az első Párizs-környéki békeszerződésekben és a csehszlovák alkotmánytörvényben biztosított jogai érvényesítéséért küzdött Csehszlovákiában. Maguk a csehszlovák államférfiak hangoztatták annak idején, hogy a „magyar kisebbségnek annyi joga lesz, amennyi legális parlamentáris eszközökkel kiharcol magának.” A kisebbségi jogokért folyó hajdani legális harcot utólag most nem lehet bűnnek felróni, a Csehszlovák Kormány mégis ezt teszi. A csehszlovákiai magyarság - ellentétben a csehszlovákiai németekkel és a szlovákokkal - soha nem vett részt az állam ellen irányuló akciókban, egyetlen egyszer sem szervezett összeesküvést, vagy zendülést, s legálisan beilleszkedett a Csehszlovák Állam keretébe. Ezt a Csehszlovák Állam vezetői annak idején gyakran elismerték. Már aránylag csekély számánál fogva sem befolyásolhatta az állam életét s mindaz, ami Csehszlovákiával és a magyar kisebbséggel történt, az utóbbi aktív szereplése és befolyása nélkül valósult meg, egyedül és kizárólag nemzetközi bonyodalmak és elhatározások folyamánként.

2./ A szlovákiai magyarság elvileg mindig ragaszkodik és ragaszkodni fog, senkiőtől elvileg meg nem tagadott önrendelkezési jog biztosításához, azaz ahhoz a természetes emberi joghoz, hogy önmaga döntsön sorsa fölött.

3./ A szlovákiai magyarság a maga részére kívánja a kisebbségi jogok biztosítását olyan formában, ahogy azt az első világháború utáni békeszerződések előírták. A régi Párizs-környéki békeszerződések ez irányú rendelkezéseit az 1946. évi párisi békekonferencia nem érvénytelenítette. Az Egyesült Nemzetek Szövetségének alapokmánya a kisebbségi jogokat elvből szintén elismerte.

4./ A szlovákiai magyarság nem ismeri el azoknak a jogfosztó és vagyonelkobzó kimondó törvényeknek és rendeleteknek érvényét, amelyeket Csehszlovákiában nem parlamentáris kormány hozott, hanem az ideiglenes államfő és forradalmi intézmények adtak ki.

5./ A szlovákiai magyarság fenntartja azt a jogot, hogy a nemzetközi jogrend helyreállítása után az elszervezett károkért teljes kártérítést követeljen. E jog későbbi érvényesítésének előfeltétele a Csehszlovákiában jogtalanul elvett vagyon tárgyak pontos összeírása.

6./ A szlovákiai magyarság már csak azért sem tekinthető háborús bűnösnek, mert mint kisebbségnek nem volt beleszólása a hadiüzenetbe, és nem vehetett részt a háború támogatásában.

7./ A szlovákiai magyarságnak, a szlovákokkal ellentétben, semmiféle fasiszta szervezetei nem voltak. Nem vett részt a faji üldözésben. Ezzel ellentétben a szlovák fasiszta szervezetek ugyan úgy üldözték a magyarokat, mint a többi idegen fajt, vagy kisebbséget.

8./ Tisztelettel kérjük, hogy a Magyarországra átköltözött magyarok részére olyan társadalmi szerv engedélyeztessék, amelynek keretei között sérelmei összegyűjthetők, feldolgozhatók, a világ közvéleménye előtt feltárhatók volnának, s amely a kisebbségvédelem terén a magyar kormányhatóságok tanácsadója lehetne.

9./ A Magyarországra átköltözött magyarok általános kérése továbbá, hogy a szlovákiai magyarság érdekeinek megvédésénél s az erre a célra felállított intézményeknél vonják be a munkába az olyan Szlovákiából származott magyar nemzetiségű személyeket, akik felkészültségük, nyelvtudásuk, tapasztalataik és helyi ismereteik alapján erre alkalmasak és így hasznos tájékoztató munkát végezhetnek.

10./ A legközelebbi magyar-csehszlovák tárgyaláson a magyar átköltözötték szükségesnek tartanak, hogy magyar részről rámutassanak arra a lényeges különbségre, amely a magyarországi kisebbségek széles és általános jogai és a szlovákiai magyarság rabszolgasorsa között van. Ez a különbség ellenkezik minden demokratikus felfogással.

11./ Szükségesnek tartjuk, hogy azokba a tárgyalásokba, amelyek a szlovákiai magyarság sorsával vannak összefüggésben, vonják be a jövőben a szlovákiai magyarok erre hivatott képviselőit és szakembereit is.

II. Gazdasági észrevételek.

Mivel a szlovákiai és a Csehszlovákiából kiüldözött valamint az áttelepülő magyarság tönkretétele a csehszlovák hatóságok első törekvése, ez a törekvés súlyos következményekkel jár a magyarságra nézve, a legsürgősebb teendő a szenvedő magyarokat gazdasági téren megsegíteni, vagy legalább érdekeiket a lehetőség szerint képviselni

Erre vonatkozóan a következő gyakorlati észrevételeink volnának.

1./ A szlovákiai és a Csehszlovákiából kiüldözött magyarok, valamint az áttelepülő magyartárgyainak számbevétele, felértékelése, esetleg felkutatása, valamint adott esetekben az ún. „Csehszlovák nemzeti gondnokság” alá vont értékek felülvizsgálása igen sürögő volna, mert az eddigi és az eseteleges további késedelemből pótolhatatlan és mérhetetlen károk keletkeznek. Elsőrendű fontosságú volna, hogy az ehhez szükséges intézkedések intézményesen megtörténjenek, beleértve a menlevéllel biztosítandó felülvizsgáló utazásokat, továbbá a meghatalmazások okszerű megszervezését, végül azt, hogy a Pozsonyban működő magyar kormány-meghatalmazott csoportját szakemberekkel kibővítsék, és a szlovákiai viszonyokkal ismerős szlovákiai magyarokat vonjanak be az összes teendőkhöz [!]. Az ellenőrzésnél különösen azokra az esetleges hátrányokra kell tekintettel lenni, amelyek az áttelepülőket érik egyes esetekben, főleg ha az áttelepülőök vagyonát Szlovákiában „nemzeti gondnokság” vagy „nemzeti kezelés” alá teszik.

Elsősorban az áttelepülők ingóságainak kérdése merül fel, Elvben ragaszkodni kell a csehszlovák-magyar egyezmény 6. cikkének ama rendelkezéséhez, amely szerint az áttelepülők minden ingóságukat magukkal vihetik. A 6. cikkelyel ellentétben álló 16. sz. vegyesbizottsági véghatározatot éppen ezért semmisnek kellene tekinteni.

A kompenzációs lehetőségek nem váltak be, és ezért ezeket csak fakultatív módon, esetleg csak nagy térfogatú tömegárúk és tömeganyagok tekintetében szabad figyelembe venni.

A fizetési eszközök, a betétek, a követelések ellenértékére továbbá az ingóságok értékesítéséből származó összegekre egy külön „áttelepítési clearinget” kellene létesíteni.

A csehszlovák értékpapírok a fél kívánsága szerint vagy értékesítendő, vagy „áttelepítési gyűjtötletbe” helyezendők. Minden egyéb, főleg magyar értékpapír áthozatalát szabadabbá kellene tenni. Vonatkozzék a szabad áthozatal korlátlanul az ékszerekre is.

Mivel Magyarországon a termelési eszközök, gépi és egyéb felszerelések a mai viszonyok között nehezen pótolhatók, feltétlenül el kell érni a csehszlovák-magyar tárgyalások folyamán, hogy ezeket a tárgyakat szabadon áthozhassák az áttelepülők. Kivételi tilalom legfeljebb csak feldolgozhatatlan nemesfémekre írható elő, amennyiben ezek nem az áttelepülők iparszerű leltárjához tartoznak. El kell érni, hogy az áttelepülők tényleges áttelepülésük napjáig szabadon rendelkezessenek a tulajdonukat alkotó ingó vagyonukkal és azt szabadkézből értékesíthessék, beleértve azokat a műkincseket és történelmi műtárgyakat is, amelyeket a csehszlovák-magyar egyezmény 6. cikke értelmében magukkal nem vihetnek. Ugyan ezek a jogaikat személyesen, vagy meghatalmazottak útján gyakorolni óhajtják. Egyszerűség kedvéért a meghatalmazás érvényességéhez legyen elégséges az Áttelepítési Kormánybizottság hitelesítése, eltérően a 6. számú véghatározat rendelkezésétől.

A már áttelepítettek és az ezután áttelepítendő személyek olyan ingóságait, amelyek közigazgatási, vagy törvényhozási intézkedések alapján vétettek igénybe, természetben igényelhessék vissza, és ehhez az illetékes közigazgatási hatóságok segítségét igénybe vehessék, eltérően az 1946. február hó 26-i csehszlovák-magyar levélváltás szövegétől, mely szerint az így elvont ingóságokért csak pénzbeni kártérítés igényelhető.

3./ A következő kérdés az áttelepülők ingatlanainak kérdése. Az ingatlanok a csehszlovák-magyar egyezmény 7. cikke értelmében a Csehszlovák Állam tulajdonába mennek át. Az utóbbi rendelkezés a 12. számú vegyesbizottsági véghatározata olyképpen módosította, hogy a vagyonok végleges összeírásáig a magyar és a szlovák áttelepülők közötti lehetőség az ingatlancsere.

Ezt a lehetőséget gyakorlatilag meg kell szervezni és érvényét lehetőleg az áttelepítéstől számított egy évre meghosszabbítani. Méltányos és célszerű lenne kikötni azt is, hogy az ingatlanokat egy éven belül szabadkézből lehessen eladni, ha a bizottság által megállapítandó árnál kedvezőbb értékesítésre kínálkozik alkalom.

4./ Az értékesített vagyontételekből befolyt összegeket egyénileg megjelölt „áttelepítési clearing”-en kell nyilvántartani és kamatoztatni, s a jövőteli és egyéb két állam közötti elszámolásoktól függetlenül kezelni.

5./ Gondoskodni kell a csehszlovák állami és magánalkalmazotti nyugdíjigények megfelelően tőkésített tartalékainak átadásáról, akár esedékesek ezek, akár nem. Az így nyert összegeket szintén az „áttelepítési clearing” keresztül kell biztosítani, amire egyébként a két állam közötti viszonylatokban már korábbi időkből van precedens. /1938./

6./ A csehszlovák élet- és balesetbiztosításoknál az említett módszerhez hasonlóan kell eljárni.

7./ A csehszlovák-magyar egyezmény 6. cikkének 2.§-a szerint adók, közterhek és illetékek az áttelepülőket az áttelepülés ténye folytán nem sújthatják. Az egyezmény megkötése után megjelent csehszlovák vagyondézsma-törvény, természetesen a reciprocitás elve alapján ne vonatkozzék a magyar áttelepülők vagyonára, legfeljebb olyan mértékben, amilyen mértékhez hasonló módon sújtaná a magyar kormány a szlovák áttelepülők vagyonát. A magyar áttelepülőket a csehszlovák vagyondézsma szempontjából ugyan azokban a kedvezményekben kellene részesíteni, mint az egyenjogú belföldieket, ha a reciprocitás elvét nem sikerülne kellőképpen érvényesíteni. A már áttelepültek a külföldiek számára meghatározott dézsma bevallási határidő alkalmazandó. /Ez idő szerint 1947. márc. 31./

8./ A vagyoni elbánásnál ne legyen különbség az áttelepülés időpontja, vagy az áttelepítés módja tekintetében, tehát legyen mindegy, hogy áttelepült menekültekről, vagy más áttelepülő személyről van szó és, hogy a Csehszlovákiából való átköltözés korábbi időben történt, vagy pedig a jövőben fog-e csak történni.

9./ Visszamaradt, különösen közös háztartásban élő családtagok kívánságukra soron kívül és azonos vagyoni feltételek mellett költözhessenek át.

10./ Az áttelepítéssel kapcsolatban az áttelepültek és visszamaradt esetleges örökösök között az örökösödést célszerűen rendezni kell.

a./ Az új egzisztenciák megteremtésére és az új egzisztenciáknak az anyaország termelésébe való zökkenő nélküli bekapcsolására jó volna, ha kiépítenék az állásközvetítés rendszerét, s ezen kívül az áttelepülőknél az őket megillető clearing-követelések és a nyugdíj-clearing - várandóságok arányában előlegeket nyújtanának.

b./ Ugyanúgy, mint annak idején a deportálások áldozatainál, gondoskodni kellene arról, hogy az áttelepülők részesedjenek a magyar államra átszállt volt szlovák vagyon, a földreform és az elhagyott javak keretéből történő gondoskodásokban.

III. Sérelemi észrevételek.

Mindezekon kívül legyen szabad felhívni a figyelmet az 1946. február 27-én megkötött Magyar-Csehszlovák Lakosságcsere Egyezménnyel kapcsolatos néhány szempontra.

Köztudomású tény, hogy az egyezmény nem elégítette ki, és nem nyugtatta meg a szlovákiai magyarságot, s nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az egyezménynek vannak homályos pontjai, amelyeket a Csehszlovák Kormány a maga előnyére alkalmazott és magyarozott. A szlovákiai magyarságot ebből kifolyólag sok anyagi és erkölcsi kár és megröbáltatás érte.

Ezért, ha már nem is lehet a megkötött egyezményt újjal pótolni, magyar részről az egyezménynek legalább revidálását kellene elérni, és azt, hogy a sérelmes pontokat újabb megállapodással kiegészítsék vagy megváltoztassák. Magyar szempontból fontos volna kieszaközölni, hogy a lakosságcsere mindkét részről önkéntes jelentkezés alapján történjék. Ezt az álláspontot képviselte több nagyhatalom delegátusa a párisi béketárgyaláson, tehát olyan szempont, amit a világ elismer, és helyesnek tart.

Az önkéntesség kölcsönösségét minden téren biztosítani kellene azzal az indokolással, hogy a szlovákiai magyarság a maga egészében nem tekinthető háborús bűnösnek. Ha azonban ebben a vonatkozásban az egyezményben változtatni nem lehetne, és a csehszlovák kormány ragaszkodnék az eredeti egyezményben kifejezésre juttatott ama alapelvez, hogy a szlovákiai magyarokat a Csehszlovák kormány saját tetszése szerint válogatja, és jelöli ki a kitelepítésre, legalább a következő vonatkozásokban kellene a csehszlovák kormány kitelepítési jogát némileg megszorítani: A cserekvótába elsősorban a következő személyeket kellene besorozni:

a./ akik 1938. nov. 2-a után hagyták el a csehszlovák területen lévő lakóhelyüket és a felszabadulás, illetve a csehszlovák közigazgatás visszaállítása után a csehszlovák jogfosztó és magyarellenes törvénykezési intézkedések folytán /pl. állampolgárság megvonása/ eredeti csehszlovákiai lakóhelyükre visszatérni nem tudtak.

b./ akik a csehszlovák közigazgatási visszaállítás után a Csehszlovák kormány által foganatosított törvénykezési és közigazgatási intézkedések és magyarüldözések következtében kényszerültek csehszlovákiai lakóhelyüket elhagyni és Magyarországra menekülni, tekintet nélkül arra, vajon Magyarországra 1946. február 27-e /az egyezmény aláírásának napja/ előtt, vagy utána jöttek át.

c./ a fenti a./ és b./ pontban említett személyeknek Csehszlovákiában visszamaradt hozzátartozóit, akik az 1946. május 15-én kelt „levélváltás” értelmében nem szakíthatók el családfejükétől.

A magyar és csehszlovák kormánybizottságok elnökei között 1946. május 15-én történt „levélváltás” meghatározza azoknak a családtagoknak a körét, akiket a családfővel együtt kell áttelepülésre kijelölni. A „levélváltás” szerint a családtagok köre csak a feleségre és a 18 éven aluli gyermekekre terjed ki. E rendelkezést ki kell terjeszteni egyéb családtagokra is, nevezetesen azokra, akik a családfővel közös háztartásban éltek, és az áttelepülés előtt önálló egzisztenciával nem rendelkeznek.

Ezzel kapcsolatban rendezni kell a már Magyarországra menekült személyek csehszlovák területeken rekedt családtagjainak kérdését is. Lehetővé kell tenni, hogy az utóbbiakat soron kívül Magyarországra telepítsék át. A helyzet ugyanis az, hogy a csehszlovák hatóságok az ilyen visszamaradt személyek részére csak a legtrikább esetekben adnak kiutazási engedélyt, és akkor is csak úgy, hogy az illetőnek vissza kell hagynia az ingóságait. A visszamaradtak beutazását Magyarországra, még abban az esetben is lehetővé kell tenni, ha az államközi megegyezés következtében a múltban nem lehetett őket az egyezmény hatálya alá venni és a cserekvótába beszámítani. Az egyezményben ugyan nincsen szó a Csehszlovákiában élő magyarok önkéntes áttelepülésének lehetőségéről, de a csehszlovák hatóságok az eddigi gyakorlat szerint kiengedik azokat a szlovákiai magyarokat, akiknek a magyar állam beköltözési engedélyt ad azzal a záradékkal, hogy kvótán felül fogadja be őket az országba. Az a néhány 100 személy, akikről ebben a vonatkozásban szó van, Magyarország népesedési helyzetét a legkevésbé sem befolyásolná hátrányosan, ellenben a magyar nemzeti vagyont számottevő módon gyarapítaná, tehát a beköltözési engedélyt sürgősen meg kell adni nekik.

A szlovák népbírósgaktól hozott egyoldalú bírói ítéleteket, amelyek minden vizsgálat mellőzésével mondták ki ártatlan és a politikus magyar emberekre a háborús bűnöségét, az egyezmény 8. cikke értelmében hatálytalanoknak kellene tekinteni. A 8. cikk szerint ugyanis háborús bűnösöknek csak azokat a személyeket lehet elismerni, akiket a vonatkozó szlovák népbírósgági rendelet alapján 1946. február 27-ig jogerősen elítéltek Csehszlovákiában.

Akár az 1946. XV. tc.-kel becikkelyezett a Lakosságcsere Egyezményt, akár a jövőben megkötendő államközi megállapodást magyar részről csak a feltétellel lehet végrehajtani, hogy a csehszlovák kormány kötelezi magát, hogy a lakosságcserevel kapcsolatos kérdések lebonyolítása és letárgyalása alatt megszünteti a szlovákiai magyarság üldözését, vagyonának elkobzását és a magyar népek az ország belterületeire való kényszerű behurcolását, illetve széttelepítését.

Felhívjuk továbbá az illetékes magyar kormányzati tényezők figyelmét arra, hogy a lakosságcserevel kapcsolatban olyan kérdéseket is meg kell oldani, amelyek nem az államközi tárgyalásokkal intézendők el, hanem belső közigazgatási intézkedésekkel rendezhetők. Ezek az intézkedések az áttelepült /menekült/ szlovákiai magyarok magyarországi jogi helyzetének rendezésével kapcsolatosak. Ilyenek:

1./ az állampolgársági kérdés,

2./ a tartózkodási és a munkavállalási engedély,

3./ a szociális segélyezés,

4./ a lakáskérdés,

5./ az ipari, a kereskedelmi és a másféle személyi jogosítványok és képesítések elismerésének és érvénybetartásának kérdése.

6./ a mezőgazdasági telepítések és egyéb juttatások.

Mint ahogy mindezeket a kérdéseket a fennálló törvények és rendeletek keretein belül rendezni nem lehet, sürgősen új jogszabályokat kell teremteni rendezésükre. Saját problémáikat a legjobban a Magyarországra menekült szlovákiai magyarok ismerik. Ez a felismerés készítette őket arra, hogy a maguk kebeléből megalakítsák a „Menekült Felvidéki Magyarok Demokrata Tanácsát”. A megalakítást a Miniszterelnök Úrnak bejelentették és a Miniszterelnök Úr elismerte azt. Mindazonáltal szükségesnek mutatkozik, hogy a menekültek független szerveként a „Tanácsot” minden fórum jogérvényesen elismerje, hatáskörét az illetékes hatóság pontosan megszabja és a Tanácsot a Lakosságcsere Egyezményvel összefüggő munkálatokat végző kormányzati szerveknek és állami hivataloknak tanácsadói minőségben hivatalosan mellérendelje.

Budapest, 1947. év február hó 11-én.

Felvidéki Menekült Demokrata
Magyarok Tanácsa.

MOL XIX-a-1-j-1947-XXXIV-ikt. nélk. Gépelt aláírás nélküli tisztázott karbonpapírral készített egykorú másolata.

b.

A csehszlovákiai magyarok emlékirata a magyar köztársaság elnökéhez, kormányához, a parlament elnökéhez és a magyar kormánykoalíció minden pártjához.

A csehszlovákiai magyarság képviselői, akik a fennálló jogfosztások és a hatóság megfélemlítése miatt teljes és törvényes szervezet híján csupán egyéni munkával, de az ország egész magyarságának bizalmát élvezve két esztendő óta hathatósan állnak őrt az itt élő magyarok érdekében, s akik egyformán képviselik személyükben a munkásságot, a parasztságot és az értelmiséget és a római kat[olikus] és protestáns magyarokat egyaránt. 1948. [1947.] február 26. és 27-én Pozsonyban megtartott megbeszélésükön felelősségük teljes tudatában egyhangúan és egységesen a következő emlékiratban állapodtak meg:

A szlovák közvélemény révén tudomásunkra jutott, hogy a magyar kormány a csehszlovák kormány által rendszeresen üzött és a külföld felé mesterien palástolt egyezményeség ellenére újból tárgyalásokba bocsátkozik Csehszlovákiával. A tárgyalások az 1946. február 27-én megkötött népcsere-egyezmény megvalósítása érdekében indultak meg, sőt talán a párizsi béketárgyalások utasította [sic!] államközi tárgyalások anyagát is felölelik a 200 000 szlovákiai magyar ügyében. Mivel a mai csehszlovák köztársaság kormánya az állam újraalakulásának letelejtől kezdve a csehszlovákiai magyarság képviselőjének a magyar kormányt tette meg, és közvetlenül egyetlen egyszer sem fordult saját magyar lakosságának képviselőihez, kötelességünknek érezzük, hogy a sorsunk ügyében határozó és döntő tényezővel, a magyar kormánnyal ilyen módon érintkezésbe lépünk és a pontos megértés érdekében írásban is közöljük az egész szlovákiai magyarság véleményét kifejező felfogásunkat.

E felfogás szerint a prágai kormány az ismeretes magyar-csehszlovák egyezményt minket illetően leglényegesebb pontjaiban egy órára sem tartotta be; nevezetesen nem szüntette meg a magyarok vagyonának elkobzását, nem hagyta abba a magyar lakosság széttelepítését, nem adta meg az ide való magyar nemzetiségű köztisztviselőknek a megígért létminimumot /kivéve az állami nyugdíjasok egy csoportjának előlegrszerű nyugdíjkiutalását/, és nem szüntette be a magyar köztársaság és a magyar nemzet ellen irányuló gyűlölettel izzó, becsmérlő és sokszor az ocsmányságig süllyedő hangnemet a sajtóban és a rádióban üzött magyarellenes propagandájában. Ezért tehát azon a nézetben vagyunk, hogy a csehszlovák-magyar egyezményt kell a most elkövetkező csehszlovák-magyar tárgyalások alapjának tekinteni, és ebből az egyezményből kell kiindulni. Így tehát a tárgyalás első pontja és minden további szó előfeltétele magyar részről az 1946. nov. 17-e óta folyó és a közmunkarendelet ürügye alatt végzett etnikai széttelepítés és vagyonfosztás azonnali megszüntetése és az eddig széttelepítetteknek lakóhelyükre való azonnali visszaszállítása.

Nem tudjuk elképzelni, hogy bármely magyar kormány képviselői akár egy óráig is tárgyaljanak olyan tárgyalóféllel, aki minden nemzetközi érintkezést megcsúfoló és az európai művelt és keresztény nemzetek tradícióit sárba tipró intézkedéseket tesz a magyar delegációhoz tartozó magyar nemzet egy részével. A magyar kormány nyilván értesült arról, hogy ezt a széttelepítést, amely a csehszlovákiai magyarságnak emberi, nemzeti és gazdasági tönkretételét célozza, a jelzett dátum óta változatlanul folytatják a legnagyobb téli hidegben és hóviharakban, annak ellenére, hogy azt sem az itt élő szlovák nép, sem a szlovák katolicizmus képviselői, sem a régi, sovinizmustól mentes szocialista munkásság, sem pedig a külföld nem helyesli, és elléli. Nyilvánvaló tehát, hogy itt a csehszlovák kormány néhány ezer zsákmányban osztozkodó emberével együtt olyan akciót hajt végre, amely erkölcsileg és politikailag könnyen megtámadható és könnyen válhat a szlovák nemzet kárává. Az erre való erőes rámutatás s az idevágó tárgyilagos adatok feltárása nyilvánvalóan jelentékeny hatással lenne a csehszlovák delegációra. A csehszlovákiai magyarság képviselői a deportálásokat megszüntetését és a restitúciót tehát előfeltételnek tartják, és ellene vannak minden olyan kompromisszumnak, amely ezt a sarkalatos követelményt megkerülné. Itt említjük meg, hogy a deportálásokat már eddig is a magyar nemzet birtokállományának sok milliárd K?-t [koronát] kitevő részét vették el és óhajják törvénytelenül és igazságtalanul, még a fennálló csehszlovák tételes törvényekkel szemben is eltulajdonítani. Bizunk a magyar kormány képviselőiben és kérjük, hogy ügyünket férfias bátorsággal, történelmi felelősséggel és erkölcsi határozottsággal képviseljék. Nemzetáruháznak kellene tekintenünk azt a magyar delegációt, amely a deportálásokat figyelmen kívül hagyva bármely más előny alapján tárgyalni óhajtana Csehszlovákiával.

Mi tehát, akik az egész csehszlovákiai magyarsággal együtt több mint két évtizeden át és itt maradt részünk a háború alatt is minden alibi igénye nélkül lojalís, törvénytisztelő és megtartó polgárai voltunk a demokratikus Csehszlovákiának, mai kegyetlen, méltatlan és az emberiséget arcuicsapó sorsunkból nézve a jövőt, képtelenségnek látjuk a magyar és szlovák nemzet együttélését, békéjét, a két ország jószomszédi viszonyát, anélkül, hogy a mi sorsunkat ne változtassa meg a józan és belátó, komoly csehszlovák kormány a restitúció alapján, úgy, ahogy a törvény és Isten előtt minket megillet. Ezért kérjük, hogy a magyar kormány a restitúció álláspontjából ne engedjen. Ugyanakkor kérjük és követeljük nemcsak a magunk nagyobb szegényének elkerülése végett, hanem az egész magyar nemzet és a magyar demokrácia megszégyenítésének elkerülése és jó hírének megtartása érdekében, hogy a magyar kormány és annak felelős tényezői mindaddig, míg a restitúciót végre nem hajtják, ne menjenek bele a magyarországi szlovákok áttelepítésébe, ne kössenek Csehszlovákiával semminemű gazdasági vagy egyéb szerződést, ne lépjenek sem a sport sem a kultúra terén semmiféle érintkezésbe ezzel az országgal a jövőteli kötelezettségek teljesítésén kívül. Ha pedig a lakosságcsereben megállapodnának, akkor követeljük, hogy az 1945 óta Magyarországra átkergetett vagy oda átmenekült csehszlovákiai magyarokat egytől-egyik beszámítsák az ellenquótába.

Kérjük, hogy az elkövetkező tárgyalások menetéről és anyagáról a magyar delegáció értesítsen minket és semminemű egyezményt a mi álláspontunk meghallgatása nélkül Csehszlovákiával ne kössön.

Amennyiben pedig a magyar kormány őszinte várakozásunk és reményünk ellenére itt kifejtett álláspontunkat nem fogadná el, kénytelenek volnánk a mai kormánykoalíció keretén kívül az egész magyar közvéleményhez fordulni, hogy a szlovákiai magyarok érdekeinek hathatós képviselőt találjunk.

PIL 274. f. 10. cs. 56. ó. e., 11-114. Gépelt aláírás nélküli tisztázott, karbonpapírral készített másolata.

A Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság jelentése a lakosságcsereéről

MAGYAR
ÁTTELEPÍTÉSI KORMÁNYBIZTOS

Helyzetjelentés a szlovák-magyar
lakosságcsere első lebonyolításáról.

Földművelődésügyi Miniszter Úrnak,

Budapest

Az 1946. XV. tc-ben törvénybe iktatott csehszlovák-magyar lakosságcsere egyezmény keretében eddig történt szállításokról és elhelyezésekről, illetve az egyezmény keretében még áttelepítésre kerülő magyarok elhelyezése tekintetében az alábbiakat jelentem.

Az egyezmény keretében, az első fázisként jelentkező 3000 család szállítása 1947. április hó 12 napján kezdődött meg s 1947. június hó 5 napjáig bezárólag összesen 142 vasúti szerelvényvel 2444 magyar család érkezett. A magyar áttelepültek összlétszáma e napig 9756. A 3000 család áttelepítése a tervek szerint f. hó

14-én fejeződik be.

A 3000 áttelepülő család közül 972 család Bars vármegye lévai járásának több községéből, 215 család Nyitra-Pozsony vármegyéből, Érsekújvárról és az érsekújvári járásból, 1260 család Nyitra-Pozsony vármegye galántai járásából és 543 család pedig Komárom vármegye komáromi járásából települt át.

Az áttelepült magyar családok elhelyezése a következő:

<u>Pest vármegye:</u> Harta, Hajós, Császártöltés és Nemesnádudvar községekben elhelyezést nyert összesen:	450 cs.
<u>Bács-Bodrog vármegye:</u> Vaskút községben	61 cs.
<u>Baranya Vármegye:</u> 57 községben:	891 cs.
<u>Tolna vármegye:</u> 34 községben:	841 cs.
<u>Győr-Moson vármegye:</u> 3 községben:	106 cs.
<u>Nyíregyháza városban:</u>	201 cs.
<u>Békés vármegye:</u> Tótkomlós, Mezőberény és Kondoros községekben	241 cs.
<u>Csanád vármegye:</u> Pitvaros községben:	149 cs.
Elszórta különböző telephelyekre	60 cs.
8 vármegyében összesen	<u>3000 cs.</u>
Az elhelyezési helyek eredetét tekintve svábok összeköltöztetése folytán megürült telephelyeken összesen	2243 család
a már korábban kitelepített svábok még üresen állott házaiban /Győr-Moson vármegye községeiben/	106 család,
Baranya és Tolna vármegye valamint Pest vármegye községeiben elszórta cca. 60, összesen	<u>166 család</u>
Svábok házaiban összesen:	<u>2409 család</u>
Kitelepített szlovákok helyére: Nyíregyházán:	201 család
Tótkomlóson:	122 család
Pitvaroson, Mezőberényben és Kondoroson:	268 család
Áttelepült szlovákok helyére összesen:	<u>591 család</u>

Az elhelyezéseknél első és fő szempontnak a gazdasági szempontokat tartottam s „lehetőleg” azon voltam, hogy az áttelepülők eddigi gazdálkodási irányuknak megfelelő telephelyekre kerüljenek. A gazdasági követelményeket azonban erősen befolyásolja az, hogy a felvidékről áttelepülők túlnyomó része a Kisalföldről, Magyarország egyik legtermékenyebb és legkulturáltabb sík vidékéről való, míg a rendelkezésre álló telephelyek nagyobb része Dunántúlnak, dombosabb vidékén van. A gazdasági követelményeket erősen befolyásolták egyéb el nem hanyagolható körülmények is, így a gazdaságosság, a szállítás és a lakosságcsere egyezményben lévő kikötmények [sic!] nehézségei: /a csehszlovákok által adott vasúti szerelvények megbonthatatlansága stb./

[popup title="[...]" format="Default click" activate="click" close text="A kihagyott rész az áttelepítettek gazdasági körülményéről készített kimutatásokra vonatkozó utalást tartalmaz. "]

Az áttelepült magyarok és a kitelepült szlovákok egymáshoz viszonyított gazdasági helyzetét legjobban jellemzi az, hogy a június hó 5. napjáig kitelepült szlovák családok itt hagytak összesen 2233 lakóházat /lakóhelyet/ és visszahagytak összesen 14,351 kat. hold földingatlant. Ebből a földreform során juttatott ingatlanoknak területe mintegy 4300 kat. hold. Az ugyan ezen idő alatt áttelepült magyar családok pedig 2199 lakóházat s 392 gazdasági épületet hagytak vissza míg az ott hagyott ingatlanainak össz területe a velük hozott csehszlovák jegyzék összesített adatai szerint is 30,305 kat. hold volt. Az otthagytott vagyonleltár szerinti hiteles összesítése még nem történt meg. Az áttelepült magyarok otthagytott földingatlana tehát mintegy háromszorosa a kitelepült szlovákok itthagytott saját földingatlanainak.

A felvidéki magyarok eddigi elhelyezése általában kielégítő s az áttelepültek nagyobb részében megnyugvást keltett. Nagyobb elégedetlenség csak a már korábban kitelepült Győr-Moson vármegyei községekben régebben elhagyott és a részben háborús károktól megsérült házakba telepítettek körében volt, illetve azok körében,

akik az otthagyt szlovák helyekre telepítettek. A szlovákok lakóhelyei ugyanis az ott hagyott magyar telephelyeket, mind a lakóház, mind a gazdasági épületek férőhelyei stb. tekintetében meg sem közelíthetik. Egy-két helyen az okoz nagyobb gazdasági nehézséget, hogy a telephelyekhez tartozó földek a folyó évben a termelés érdekében már ideiglenesen haszonbérbe adattak s az áttelepültek csak a gazdasági év végével tudunk termőterületet adni, holott ők teljesen bevetett és elmunkált földet hagytak vissza. Az ilyeneknek takarmánnyal és fejadaggal intézményes megsegítésére feltétlen szükség lesz.

MOL XIX-A-1-j-1947-XXXIV-1822. A Magyar Áttelepítési Kormánybiztoság nyomtatott fejlécű levélpapírjára karbonpapírral, géppel írt, aláírás nélküli másolat.

Címkék:

[Csehszlovákia](#) ^[2]

[kormányprogram](#) ^[3]

[Beneš](#) ^[4]

[lakosságcsere](#) ^[5]

[békeszerződés](#) ^[6]

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[7]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/csehszlovakmagyar_lakossagcsere_es_deportalasok.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/csehszlovakmagyar_lakossagcsere_es_deportalasok.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csehszlovakia>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kormanyprogram>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/benes>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/lakossagcsere>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bekeszerzodes>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>